

Голас Радзімы

№22
(2528)

29 мая 1997 г.
Выдаецца з 1955 г.

Цана 1 000 рублёў.

ТВОРЧАЯ ВЕЧАРЫНА СЯРГЕЯ ПАНІЗЬНІКА

ПРЫСУТНАСЦЬ У ЧАЛАВЕЧЫХ СЭРЦАХ

Сяргея Панізьніка рэдакцыя "Голас Радзімы" лічыць сваім вельмі-вельмі даўнім аўтарам. І не без падстаў. Бо калі газета існуе 40 гадоў, то творы С. Панізьніка друкуюцца на яе старонках больш за 30 гадоў. У дні сваёй шчаслівай маладосці і гады горкія несправядліва пакараны пазт знаходзіў у супрацоўнікаў рэдакцыі разуменне, спагаду і маральную падтрымку. Гартаючы старыя падшыўкі, знайшла невялікую ладборку вершаў Сяргея Панізьніка, змешчаную ў лютаўскім нумары "Голас Радзімы" за 1967 год.

НА ЗДЫМКУ: Сяргей ПАНІЗЬНІК (у цэнтры) з кампазітарамі Алегам ЧЫРКУНОМ, Ганнай КАЗЛОВАЙ, Міколам ЯЦКОВЫМ.

(Заканчэнне на 7-й стар.).

БУДЗЬМА РАЗАМ І НАДАЛЕЙ

Шаноўныя чытачы!
Працягваецца падпіска на другое паўгоддзе 1997 года.

Падпішыцеся на "Голас Радзімы", і вы будзеце ў курсе падзей, што адбываюцца ў Беларусі, даведаецеся пра жыццё беларусаў за мяжой, адкрыеце для сябе новыя імёны, пазнаёміцеся з навінамі культуры.

Спяшайцеся: падпіска доўжыцца да 15 чэрвеня.

Кошт падпіскі:

на 1 месяц — 4 тысячы рублёў

на 3 месяцы — 12 тысяч рублёў

на 6 месяцаў — 24 тысячы рублёў.

ДА 80-годдзя 3 ДНЯ СМЕРЦІ МАКСІМА БАГДАНОВІЧА

Далёка Максімава Ялта — бераг сцішлай самоты. Прыбілася хваля яшчэ вясновай, спамінку Паэта. Здалёку Максімава ясная зора ўглядаецца ў наша змарканне нямоё. Прыбілася хваля каханьня, вячанага адзінотай. Прачнула хваля маёвай надзеі — на ўзлёце расстаным. Здалёку ўплываючы ў лёс мой дарогі Паэта... Далёка блукае балеснае рэха Пагоні — шукае прыстанку. Узвершыўся час да

"Страцім-лебедзь — моцны, горды птах". Над якім узыходзіць аяноч дзён, асвечаных сустрэчаю нашай з Максімам, бо гляджу і я ў расстанні на зорку Венеру — "там з ёй зліём мы пагляды свае..." "І ў яго калісь бывала мысль супольная з маёю, тая ж хваля пачуцця. Усё калісь перажытое пакідала след у сэрцы і пляжала нерухома цёмнай залежку, пластом"... Але збудзіўся ўпластаваны ў

ГРУК ХАДЫ АДЗІНОКАЙ ЗДАЛЁКУ ЧУВАЦЬ

нашчадкаў Страцімавых — над "Краінай-браначкай". Стаім на скрыжалях вякоў і пытаемца распачна: "Хто мы такія? Толькі падарожнікі — папутнікі сярод нябёс". Падказвае вечнасць шляхі, што відны Багдановічу: "Усе мы разам пляцім да зор". Замольвае вечнасць Максімавым болем нязгоеным: "...Не давайце чужынцамі быць". Да нябачнае вышы, да новае зры — Максімавай — "ўсё лятуць і лятуць тыя коні!" з прадаўнасці. Каб нарэшце пачулі ўсе тыя, што "не сваю — чужую долю баранілі. Пад чужымі сцягамі ўміралі", "як сэрца начамі Аб радзімай старонцы баліць". Каб згадалася вечнамудрае: "Калісь глядзеў на сонца я. Мне сонца асляпіла вочы" — замова супраць ночы, на перамогу святла і красы, "дзе нікуць сцені цяжкіх дум".

нетры голас — "і вось той гул мне ў душу ўліўся". І "ўсё жыццё цяпер, як лёгкая завая" — завая, што змяцельвае вякі, каб у прасторы звесці нас з Максімам...

Уздыхнулі над гэтай зямлёю заспанай 80 вёснаў — без Максіма. Сышлі ў гэтую сырую зямлю безліч Страцім-лебедзяў адзіночных, што прасілі-малілі наўколпе аглухлае: "Вы ўзляціце хоць на час які, Выбіваюся з астатніх сіл, Дайце вы грудзям, гэі, вальней ўздыхнуць! Дайце вы крыпам, гэі, шырэй ўзмахнуць!". Адцівіў 80 летаў "цвяток радзімы васілька". А Максімава "зорка ў цёмнай лямцы". Усіх чаруючы светлам сваім", каб "Усё кругом на мамент асвятліць і пагаснуць у цёмнай імлі". А касачы на Максімавай магіле журботна пераглядаюцца: "Успамянем, мой дружа, у багатай чужыне аб беднай далёкай сваёй старане". А малоды Максім усё чуйна слухае "ўцішы, як расце трава", як пульсуе крыніца волі, "катарая магутна, гучна мкне. Здалейшы з глебы на прастор прабіцца"... А неспакойны Максім усё здзіўлена-замі-

(Заканчэнне на 6-й стар.).

ЛІТАРАТУРНАЯ ПАЛІТРА

«ЛАЛІТА...» У ТРОХ ВЫМЯРЭННЯХ

Напэўна, кнігі, як і людзі, маюць не толькі свой твар — вокладку, але і сваю душу. І гэтым самым чынам, як мы адчуваем і спазнаем яе ў чалавеку — нават тады, калі не згаджаемца са знешнім малюнкам убачанага (суролага з выгляду — успрымаем добрым і мяккім, а нібыта шчыраму і ўсмешліваму — ані не давяраем), амаль тое самае адбываецца і пры знаёмстве з кнігамі: нават не разгортваючы яе — адно разглядаючы з усіх бакоў, — мы, як губка, упітваем у сябе ўсю інфармацыю, нават самую нязначную і неістот-

ную на першы погляд, і, перапрацоўваючы яе, зразумела, на падсвядомым узроўні, дакранамся тым самым да нябачнай, але, як ні дзіўна, вельмі рэальнай субстанцыі кнігі — да яе душы! — і ўжо ў гэты — самы першы момант знаёмства — зноў-такі інтуітыўна! — вызначаем для сябе, кім будзе для нас кніга — сябрам і дарадцам, або яе лепей адразу адкіпасці ўбок і ніколі болей не чапаць.

(Заканчэнне на 5-й стар.).

ПАШТОЎКА З БЕЛАРУСІ

Рэстаўрацыя кафедральнага касцёла на плошчы Свабоды ў Мінску.

Фота Віктара СТАВЕРА.

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ВІЗИТ ПРЭЗІДЭНТА

Прэзідэнт Беларусі А. Лукашэнка наведаў Дрыбінскі раён Магілёўскай вобласці. Кіраўніцтва краіны канчаткова вырашала пытанне: ці быць Дрыбіну паўнацэнным раённым цэнтрам.

Нядаўняе з'яўленне Дрыбінскага раёна на карце нашай краіны напрамую звязана з ліквідацыяй вынікаў чарнобыльскай аварыі. На тэрыторыі гэтага "маладога" раёна размешчана шэсць буйных пасёлкаў для перасяленцаў з забруджаных мясцін Магілёўшчыны, у якіх жыве пяць тысяч чалавек. Дарэчы, А. Лукашэнка падчас свайго візиту пазітыўна выказаўся аб змене статусу Дрыбіна, і гэтая тэрытарыяльная адзінка хутка афіцыйна будзе называцца горадам. Ён паставіў перад сваімі падначаленымі дакладную задачу: Дрыбін павінен быць пабудаваны на пачатку наступнага года.

НА ЗДЫМКУ: сустрэча на дрыбінскай зямлі.

УСТАНОВЧЫ З'ЕЗД

ПАДЗЯЛІЦА ЎЛАДАЙ

Адбыўся ўстаноўчы з'езд Беларускага патрыятычнага саюза моладзі. У яго рабоце прымалі ўдзел Прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка, Старшыня Савета Рэспублікі Павел Шыпук, Старшыня Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Анатоль Малафееў, іншыя афіцыйныя асобы.

Звыш тысячы двухсот ініцыятыўных груп па стварэнню новай маладзёжнай арганізацыі дэлегіравалі на з'езд тысячы сто юнакоў і дзяўчат з усёй рэспублікі. Як адзначыў, адкрываючы з'езд, кіраўнік аргкамітэта па стварэнню БПСМ Усевалад Янчэўскі, назва патрыятычнага саюза глыбока сімвалічная.

"Я ўжо не раз меў магчымасць пераканацца, што фармальным і "кішэнным" наш саюз не стане. Ён будзе цікавай і ініцыятыўнай арганізацыяй", — сказаў Усевалад Янчэўскі. Разам з тым ён не адмаўляў, што БПСМ у нечым будзе нагадваць камсамол, у прыватнасці, сваёй арганізацыйнай структурай. Аднак, паводле яго пераканання, новы маладзёжны саюз адкіне ўсе горшыя якасці ВЛКСМ.

Завяршылася першае пленарнае пасяджэнне ўстаноўчага з'езда БПСМ выступленнем Прэзідэнта Беларусі Аляксандра Лукашэнка. Ён адразу ж падкрэсліў, што ніякага націску на Патрыятычны саюз моладзі з боку дзяржаўных структур не будзе. Наадварот, кіраўніцтва краіны мае намер дапамагчы гэтай арганізацыі ва ўсіх яе добрых пачыненнях.

Сярод пытанняў, якія мог бы вырашаць Беларускі патрыятычны саюз моладзі, Аляксандр Лукашэнка назваў падтрымку сацыяльна не абароненых маладых людзей і таленавітай моладзі, а таксама выхаванне падрастаючага пакалення. Завяршаючы сваё выступленне, кіраўнік дзяржавы сказаў, што пойдзе на тое, каб перадаць частку функцый дзяржаўных структур патрыятычнаму саюзу. Ён яшчэ раз паўтарыў, што гатоў падзяліцца сваёй уладай з моладдзю.

Такім чынам, у Беларусі створана новая маладзёжная арганізацыя, якая будзе цесна ўзаемадзейнічаць з дзяржавай. Узначаліў БПСМ, як і чакалася, старшыня арганізацыйнага камітэта па стварэнню гэтай арганізацыі Усевалад Янчэўскі.

У ЖЫРОВІЦАХ

СВЯТА ІКОНЫ

Свята чудатворнай іконы Божай Маці (Жыровіцкай) адзначыла 20 мая Беларуска праваслаўная царква. Пакланіцца адной з хрысціянскіх святынь Беларусі прыйшлі веруючыя з усёй рэспублікі, а таксам з Расіі, Польшчы, Украіны і краін Балтыі.

Боскую літургію ў гонар праваслаўнай святыні ва Успенскім саборы Жыровіцкага манастыра правёў мітрапаліт Мінскі і Слуцкі Філарэт, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі. Ён адзначыў аб'ядноўваючую ролю гэтага свята, таму што Жыровіцкую ікону Божай Маці аднолькава шануюць як праваслаўныя, так і католікі.

ЗА ПАЛІТЫЧНУЮ ПУБЛІЦЫСТЫКУ

АЛЯКСАНДР ЛУКАШЭНКА —
ЛАЎРЭАТ ШОЛАХАЎСКАЙ
ПРЭМІІ

Рашэннем камісіі па прысуджэнню Міжнароднай прэміі імя Міхаіла Шолахава, якую ўзначальвае вядомы пісьменнік і грамадскі дзеяч Юрый Бондараў, Прэзідэнту Рэспублікі Беларусь Аляксандру Лукашэнку прысуджана Міжнародная шолахаўская прэмія 1997 года.

Як адзначаецца ў прывітальнай тэлеграме, званне лаўрэата прысуджана Аляксандру Лукашэнку за вялікі ўклад у палітычную публіцыстыку, якая змагаецца за сацыяльную справядлівасць і цеснае яднанне брацкіх славянскіх народаў Рэспублікі Беларусь і Расійскай Федэрацыі.

Трэба адзначыць, што Міжнародная прэмія імя Міхаіла Шолахава існуе з 1993 года. Сярод яе лаўрэатаў вядомыя пісьменнікі, грамадскія і палітычныя дзеячы.

УКАЗАМ ПРЭЗІДЭНТА

ПА ЗАСЛУГАХ

Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь за вялікія заслугі ў развіцці тэатральнага мастацтва артыст Дзяржаўнага акадэмічнага рускага драматычнага тэатра імя М. Горкага Сідараў Юрый Уладзіміравіч узнагароджаны медалём Францыска Скарыны.

Ганаровыя званні ўказам кіраўніка дзяржавы прысвоены яшчэ двум дзеячам нацыянальнай культуры: мастацкаму кіраўніку народнай харавой капэлы настаўнікаў Брэсцкага гарадскога Дома культуры Ганне Сцяпанавічэ Пячэнінай — ганаровае званне "Заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь"; пісьменніку, загадчыку рэдакцыі літаратуры, этнаграфіі і фальклору "Беларускай энцыклапедыі" Івану Данілавічу Сіпакову — ганаровае званне "Заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь".

АД АМЕРЫКАНСКАГА НАРОДА

Пасол ЗША ў Рэспубліцы Беларусь Кенет Ялавіц падарыў звыш 1 300 кніг Еўрапейскаму гуманітарнаму ўніверсітэту, што працуе ў Мінску. Гэтая бібліятэка — дар мінскім студэнтам ад амерыканскага народа.

НА ЗДЫМКУ: пасол ЗША ў Рэспубліцы Беларусь Кенет Ялавіц (злева) і рэктар Еўрапейскага гуманітарнага ўніверсітэта Анатоль МІХАЙЛАЎ.

ВЫСТАВЫ

АД ЛЯМПАЧКІ ЭДЗІСОНА
ДА ТРОХМЕРНАЙ ПРАСТОРЫ

Бадай, гэта адна са складанейшых задач выяўленчага мастацтва — пісаць святло. Восемдзсят работ мастакоў розных краін, эпох і стыляў аб'яднала ўнікальная выстава, што прыехала ў Мінск з Галандыі і якая называецца "Святло і жывапіс".

Палотны імпрэсіяністаў, рэалістаў, сюррэалістаў, скульптура, дызайнерскія мнагамерныя імпрэсіі — такія жанры работ, прадстаўленых беларускаму глядачу ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі. Менавіта гэты фантазіяны роскід стыляў і жанраў дае найбольш поўнае ўяўленне аб тым, што такое святло для мастака і якія перспектывы адкрываюцца перад творцам са з'яўленнем найноўшых тэхналогій.

ПРАЗ 40 ГОД

Праз сорок год сустрэліся былыя вучні Крычаўскай сярэдняй школы № 4 — цяперашнія ўрачы і педагогі, інжынеры і рабочыя. І, як некалі на ўрок, прыйшла да іх настаўніца рускай мовы і літаратуры Зінаіда КЛІМЯНКАВА. Вядома, былі словы радасці і падзякі, былі кветкі прызнання — лепшая адзнака шматгадовай працы.

БЕЛАРУСЬ — НАТО

ПРАГРАМА СУПРАЦОЎНІЦТВА

Аб падыходах Беларусі да стварэння новай архітэктуры еўрапейскай бяспекі і аб пазіцыі нашай краіны адносна супрацоўніцтва з НАТО кіраўнікоў дыпламатычных місій замежных дзяржаў, акрэдытаваных у Мінску, праінфармаваў міністр замежных спраў рэспублікі Іван Антанавіч.

Іван Антанавіч адзначыў, што Рэспубліка Беларусь па-ранейшаму лічыць прасоўванне НАТО на Усход памылковым рашэннем, бо гэта можа садзейнічаць паяўленню новых раздзяляльных ліній і выклікаць новыя праблемы ў галіне забеспячэння агульнаеўрапейскай бяспекі. У той жа час Беларусь вітае звалюцыю ў падыходах НАТО адносна прасоўвання і размяшчэння ядзернай зброі і істотных кантынентаў замежных войскаў у Цэнтральнай і Усходняй Еўропе. З улікам гэтых фактараў Беларусь вырашыла ўнесці свой ўклад у змякчэнне вынікаў пашырэння НАТО: прапанаваны канструктыўны палітычны дыялог з альянсам, у рамках якога на стабільнай і доўгатэрміновай аснове маглі б быць развязаны вузлы ўзаемнай заклапочанасці.

КІНАПАРТРЭТ

ПЁТР МАШЭРАЎ

У наступным годзе споўніцца 80 гадоў з дня нараджэння Пятра Машэрава. Гэтай даце прысвяціў сваю работу творчы калектыў дакументальнай стужкі "Пётр Машэраў. Прызнанне", створанай на кінастудыі "Беларусьфільм". Прэзентацыя яе адбылася 20 мая ў сярэдняй школе № 137 імя Пятра Машэрава.

Вуснамі людзей, якія ведалі галоўнага героя фільма пры жыцці, расказваецца аб яго асабістым лёсе, дзейнасці на пасадзе кіраўніка дзяржавы, што дапамагло аднавіць партрэт гэтага выдатнага чалавека ва ўсёй яго паўнаце. Дапаўненнем да ўбачанага на экране сталі выступленні родных і блізкіх Пятра Міронавіча, а таксама сцэнарыста і рэжысёра фільма Юрыя Лысятава.

ПЕРАСЯДЗЕМ НА «МАНы»

На аўтобусных маршрутах Гомеля хутка з'явіцца закупленыя ў Германіі двухпавярховыя "МАНы" — пакуль толькі два. Столькі ж нямецкіх аўтобусаў плануецца набыць яшчэ, бо гамельчане страцілі надзею атрымаваць у далейшым венгерскія "Ікарусы", якія бегаюць па нашых дарогах яшчэ з савецкіх часоў.

СУПРАЦОЎНІЦТВА

У Мінску, у рэспубліканскай клінічнай бальніцы паталогіі слыху, голасу і мовы, прафесарам Вячаславам Быстрыніным сумесна з прафесарам з Германіі Э. Штайнбахам праведзена 11 унікальных аперацый па паляпшэнню слыху ў пастаянных пацыентаў клінікі з Мінска, Магілёўскай і Брэсцкай абласцей, з якіх двое дзяцей. Унікальнасць аперацыі заключаецца ў тым, што хворым хірургічным шляхам былі ўкаранены залатыя пратэзы — імплантанты сярэдняга вуха. А прывіз дарагія імплантанты з Германіі і падарыў клініцы гаспадар фірмы па вытворчасці пратэзаў з золата і плаціны Хайнц Курц з нямецкага горада Дуслінгена.

На базе клінікі быў праведзены сумесны рэспубліканскі семінар урачоў оталарынгалагаў, у час якога спецыялісты маглі сачыць за ходам аперацыі і слухалі тлумачэнні абодвух прафесараў. Атрыманыя веды і ўбачаныя па маніторы аперацыі спецыялісты з усіх куткоў рэспублікі змогуць прымяніць у сваёй практыцы.

— Мы спадзяемся, — гаворыць В. Гушча, — што наша супрацоўніцтва працягнецца, вядучы перагаворы з панам Хайнцам Курцам аб далейшай пастаўцы ў нашу клініку імплантантаў для падобных аперацый.

Было прыемна, што, калі айчынную медыцыну значна часцей лаюць, чым хваляць, нямецкія калегі адзначылі бездакорную чысціню і акуратнасць, якая пануе ў клініцы, дагледжанасць палат, высокую тэхнічную аснашчанасць аперацыйных. У год у Мінскай клініцы паталогіі слыху, голасу і мовы праводзіцца каля трохсот аперацый і малымі, і дарослым пацыентам. Многія з іх унікальныя і робяцца віртуознымі рукамі прафесара В. Быстрыніна і яго вучняў.

Святлана СІМАНОВА.

НА ЗДЫМКУ: у час аперацыі ў Мінскай клініцы паталогіі слыху, голасу і мовы.

Фота Аркадзя НІКАЛАЕВА.

РЫТУАЛЬНЫЯ ПАСЛУГІ

На працягу многіх дзесяцігоддзяў савецкія людзі былі ўраўнаваны не толькі ў жабрацкіх умовах жыцця, але і ў такіх жа ўбогіх умовах пасля смерці. Абабітая чырвоным паркалем труна, вянкi з васковымі кветкамі, нецвярозы аркестр, чырвоны слупок замест крыжа, пазней — шэры, як пражытае жыццё, помнік з мармуровай крошкі... Альтэрнатыва была толькі ў дырэктараў буйных гаспадарстваў і членаў партыі з сямнаццаціга года.

Сёння сітуацыя змянілася, і кожны можа праводзіць у апошні шлях блізкага чалавека ў залежнасці ад яго пачуццяў да памерлага і стану кашалька. І дапамогуць яму цяпер у гэтай жалобнай справе не толькі ў вядомым спецкамбінаце сталіцы на вуліцы Альшэўскага. У дзяржавы з'явіліся канкурэнты.

Напачатку — крыху статыстыкі. У мінулым годзе ў Мінску было пахавана крыху больш за 12 тысяч чалавек, трэць ад гэтай колькасці былі крэмаваны. У дзень у горадзе адбываецца каля 30 пахаванняў, з іх прыкладна 10 — крэмацый.

Мы не будзем гаварыць, колькі ідзе на разнастайныя "левыя" выплаты, якія практычна непазбежна ўзнікаюць на дарозе пахавальнай працэсіі. Для пачатку паспрабуем разгледзець варыянт самых танніх працэдур пахавання па-беларуску. Дастаўка нябожчыка на могілкі па дзяржаўных расцэнках будзе каштаваць крыху больш за 400 тысяч рублёў, капанне магілы абыдзецца ў 290 тысяч, аркестр — 630 тысяч, самая танняя труна з габляванай пафарбаванай дошкі — 363 тысячы, але ўжо надта яна ўбогая. А тая самая, родная, абабітая чырвоным паркалем, яшчэ месяц назад каштавала каля 700 тысяч рублёў. Дадайце сюды вянкi — каля сотні тысяч кожны, непазбежны чырвоны слупок і памінкі, якія нават у самым сціплым варыянце могуць перакрыць па кошту ўсё астатняе. Калі ж сваякі нябожчыка вырашылі выкарыстаць паслугі крэмацыйнага, то сама крэмацыйна каштуе 1 250 000, кошт труны ўказаны вышэй, сюды ж дадайце 400 000 за катафалк, тыя ж вянкi, кветкі, памінкі... Увогуле, як ні круці, а ў дзяржаўную дапамогу, якая сёння складае 1 500 000 рублёў, укладзіся немагчыма. Большасць пахаванняў сёння абыходзяцца крыху даражэй. Для таго каб зразумець, як сёння ў Беларусі развіваецца сфера пахавальнага бізнесу, звернемся да вышэйпамяняных канкурэнтаў ранейшага манапаліста — спецкамбіната.

Магазін пахавальных прылад "Нівагаль" размяшчаецца на другім баку вуліцы Альшэўскага насупраць спецкамбіната, дэманструючы ідэю канкурэнтнай барацьбы паміж дзяржавай і прыватным прадпрыемствам. Яго гаспадар Андрэй Бондараў пра тое, што ва ўсім свеце пахавальная справа лічыцца самым стабільным, надзейным і прыбытковым бізнесам, ведае, але лічыць, што Беларусь знаходзіцца недзе за межамі гэтага самага "ўсяго свету". У размове супрацоўнікі спецкамбіната і

КОЛЬКІ КАШТУЕ ПАМЕРЦІ?

Бондараў называюць адзін аднаго — "на тым баку" і "на гэтым баку".

Было б зусім лагічна меркаваць, што самыя высокія цэны на труны і пахавальныя прылады варта шукаць у прыватным магазіне. Аднак самая дарагая труна коштам 50 мільёнаў рублёў прадавалася менавіта ў дзяржаўным спецкамбінаце. У магазіне насупраць дамавіны прыкладна такой жа якасці наможа танней. Зусім невялікі штат прыватнага прадпрыемства дазваляе знізіць цэны на прадукцыю аналагічнай якасці. Да таго ж, з фірмамі-вытворцамі тут працуюць напрамую. Увозіць шыкоўныя дамавіны ў Беларусь сёння нявыгадна, таму што падатак на іх устаноўлены такі ж, як, напрыклад, на мэблю і іншыя тавары народнага спажывання, нягледзячы на розніцу ў іх прызначэнні. Так што нават самыя дарагія дамавіны сёння робяць на месцы. Гэтым бізнесам заняты многія фірмы, а высокая якасць іх прадукцыі тлумачыцца тым, што вопытныя майстры старанна разабралі некалькі ўвезеных з-за мяжы імпортных дамавін, старанна іх абмералі і зрабілі лякалы, па якіх цяпер вырабляюць такія ж тут. Аднак асаблівым попытам яны не карыстаюцца, бо ў людзей проста няма грошай. Цэны на дамавіны пастаянна растуць у прамой залежнасці ад падаражання дошкі, электраэнергіі, тканіны, лаку і інш. На маё пытанне, колькі сёння можа каштаваць у Беларусі самае дарагое пахаванне, Андрэй Дзмітрыевіч заўважыў, што гэта справа вельмі індывідуальная і залежыць ад матэрыяльнага дастатку сям'і ці сяброў памерлага. Іншы раз для памінак заказваюць рэстаран, і тады па цене яны не саступаюць добраму вяселлю. Што тычыцца ўсё тых жа дамавін, то, па назіраннях тых, хто імі гандлюе, дарагія мадэлі набываюць у асноўным бандыты для сяброў, якім не пашанцавала, і багатыя прадпрыемствы ці фірмы для сваіх супрацоўнікаў. Яны ж працягваюць цікавацца да "Кадылака" — катафалка, які прапаноўвае кліентам фірма "Нівагаль". Хаця, дзеля справядлівасці трэба заўважыць, што кошт яго эксплуатацыі не вельмі высокі і залежыць ад адлегласці да могілак, на якіх абудзецца пахаванне. Сярод дадатковых паслуг, што прадастаўляюцца "Нівагаль", выклік у любы час сутак бальзаміроўшчыка, прадастаўленне тэлефонаў фатографа. Аднак у Мінску пакуль не прыжыўся вопыт узаемадзеяння з моргамі, які апраўдуе сябе ва ўсім свеце, адкуль за плату ў пахавальныя фірмы паведамляюць аб пасту-

пішых нябожчыках, не прынята выклікаць на дом агента, які ўзяў бы на сябе ўсе клопаты аб пахаванні. Што тычыцца заказаў па тэлефоне, то такая, прынятая ва ўсім свеце практыка, у нас абарочваецца крыміналам і інфарктам: бывалі выпадкі, калі жартуныкі заказвалі труну для жывога чалавека. Або: сядзіць чалавек на працы, а да яго ў кабінет уносяць вянок з яго імем на стужцы...

Аднак колькасць магазінаў пахавальных прылад расце, пашыраецца рынак паслуг у гэтай галіне, і сёння адзіны шлях развіцця дзейнасці ў сферы рытуальных паслуг — гэта стварэнне прыватных могілак з радавымі склепамі, сямейнымі пахаваннямі, калумбарыямі і царквой, дзе, як і належыць, будуць адпяваць памерлых, цэхаў па вытворчасці помнікаў і надмагільных пліт і г. д. Правільна арганізаваныя могілкі — гэта вытворчасць, што прыносіць вялікі прыбытак. Але каб яе пачаць, патрэбны грошы, прычым, вельмі вялікія. Гектар зямлі пад могілкі, па словах Андрэя Бондарава, у верасні—лістападзе мінулага года каштаваў мільярд рублёў. Яшчэ год назад можна было знайсці замежных інвестараў, готовых укладзіць ў гэта свае сродкі, сёння ўкладваць грошы ў беларускі бізнес раўназначна іх пахаванню. Ды і пра якое развіццё можна гаварыць, калі нават зямлі, на якой стаіць капітальна пабудаваны магазін, Бондараў мае права ўзяць у арэнду толькі на тры гады... Аднак на пахаванні клопаты і расходы, звязаныя са смерцю чалавека, не канчаюцца. Наступны этап — устаноўка помніка.

У былыя часы ў большасці зноў жа выбар быў невялікі — смуткуючая маці з вярбой ці шэры "ветразь" з мармуровай крошкі. Прычым, нават на гэтыя нумурагелістыя знакі памяці чарга была распісана на многа гадоў наперад. Сёння карціна іншая: фірмы, што вырабляюць помнікі, вядуць сапраўднае паляванне на кліентаў.

У фірме "Олдрын", што займаецца вырабам помнікаў ужо другі год, стаіць амерыканскае абсталяванне, якое дазваляе працаваць па арыгінальнай новай тэхналогіі. На камп'ютэры набіраюцца шрыфты, малюнок, розная сімволіка, якія потым пры дапамозе асобай гумы наносіцца на камень. За адзін дзень выконваецца 10—15 заказаў. Можна, зрабіўшы заказ раніцай, забраць яго вечарам. І яшчэ важная дэталі: калі пры ручной вытворчасці кошт работы рэзчыка складаў трэць ад агульнага кошту помніка, то тут ён складае 10—20 працэнтаў ад кошту, што дазваляе значна знізіць цану. Увогуле ж, цана по-

мніка напрамую залежыць ад кошту каменя, з якога ён выраблены.

Сёння камяні ў Беларусь прывозяцца, як правіла, з Расіі і Украіны. З Урала сюды вядуць граніт, з-пад Чэлябінска — мармур, цэніцца прыладажскі чырвоны камень, які цяпер выкарыстоўваецца ў Маскве для абліцоўкі храма Хрыста Збавіцеля. Попытам карыстаецца габро, што здабываем на Украіне, а таксама токаўскі камень і чырвоны капунцянскі камень. Не так даўно Украіна падняла таможныя пошліны на ўвоз сыравіны, што, адпаведна, узняло цану на помнікі. Сёння кошт правозу плюс таможныя расходы іншы раз перавышаюць кошт самога каменя. І вядуць камень з усіх куткоў неабсяжнага СНД, як быццам няма ў Беларусі буйнога радовішча граніту, размешчанага ў Мікашэвічах. Здавалася б, свая сыравіна — ні табе таможных збораў, ні расходаў на дарогу ад Урала да Мінска... Але кар'ер у Мікашэвічах у асноўным вырабляе шчэбень, які здабываецца там узрыўным спосабам, а граніт у Беларусь завозіцца з Урала.

Увогуле ж, праблема сыравіны можа вырашацца досыць нечакана: у двары фірмы, дзе складзены ўзоры помнікаў, у вочы кінуўся надзіва прыгожы чорны камень з зеленаватымі пражылкамі. У адказ на маё пытанне — адкуль такая прыгажосць? — усе дружна рассмяяліся. Аказалася, што гэта быў выдатна адпаліраваны родны беларускі валун... Што тычыцца кошту гатовых помнікаў, то, па словах супрацоўнікаў "Олдрына", "сярэдні, каб не сорамна было паставіць", каштуе каля 10—11 мільёнаў рублёў. Самыя таннія помнікі з мармуровай крошкі каштуюць 1 700 000 — 2 000 000. За 4—5 мільёнаў можна набыць вельмі прыстойныя гранітныя помнікі. Самы дарагі з прададзеных тут помнікаў каштаваў 25 мільёнаў. Аднак, па словах прэзідэнта фірмы Уладзіміра Дашкевіча, помнікаў сапраўднага еўрапейскага ўзроўню ў нас пакуль не робяць.

І яшчэ адзін артыкул расходаў на могілках, які, бадай, адрознівае айчыныя могілкі ад могілак усяго астатняга свету, — гэта нязменныя агароджы вакол магіл. Як быццам мы, жабракі і беззямельныя, хаця б пасля смерці хочам замацаваць за сабою гэтую малую прастору ўласнай зямлі. А можа быць, гэта падсвядомае імкненне абараніцца ад магчымага варварства? Як бы там ні было, сёння зварная агароджа для адной магілы каштуе 1 900 000 рублёў, для дзвюх — 2 650 000.

Заканчваючы артыкул, хочацца адзначыць, што, вядома ж, вышэйпералічанае — далёка не ўсе расходы, звязаныя са смерцю чалавека. Але нават гэтага зусім дастаткова, каб жадаць усім доўгага і шчаслівага жыцця. Што тычыцца развіцця пахавальнага бізнесу ў Беларусі, то ёсць усе падставы меркаваць, што ён можа падзяліць лёс сваіх кліентаў...

Вераніка ЧАРКАСАВА.

НОВАЕ ВYДАННЕ Ё БЕЛАСТОКУ

ПРА ДАЛЁКІХ І БЛІЗКІХ ПІСЬМЕННІКАЎ

Ян Чыквін — вядомы беларускі паэт, які жыве і працуе ў Польшчы. Шмат піша, часта друкуецца. Аўтар паэтычных зборнікаў "Іду" (1969), "Святая студня" (1970), "Неспакой" (1977), "Светлы міг" (1989), "Кругавая чара" (1992) і іншых. Але Ян Чыквін не толькі цікавы, самабытны паэт, ён добры крытык і літаратуразнавец. Я пераканаўся ў гэтым, калі прачытаў яго новую кнігу "Далёкія і блізкія", якая нядаўна пабачыла свет у Беластоку. Аўтар у ёй расказвае пра беларускіх пісьменнікаў замежжа.

Думка напісаць такую кнігу з'явілася ў Яна Чыквіна яшчэ гадоў дзесяць назад, калі яму пашчаслівілася наведаць і працаваць у беларускай бібліятэцы ў Лондане. Пра беларускіх пісьменнікаў замежжа тады мала хто ведаў у Польшчы, а тым больш у БССР. Пачаліся пошукі матэрыялаў, сувязі з эміграцыяй, актывізавала сваю дзейнасць беларускае літаратурнае аб'яднанне "Белавежа", якое ён узначальвае, ды й у Беларусі сталі афіцыйна прызнаваць і цаніць тое, што выдавалася ў Польшчы, Германіі, Канадзе, ЗША і іншых краінах свету. Я маю на ўвазе ўсё беларускае і пра Беларусь. Сам аўтар у сваёй прадмове да кнігі адзначае, што "ў працы не ставіліся задачы ўсебаковага ахопу і аналізу творчасці ўсіх беларускіх пісьменнікаў замежжа. Асноўнай мэтай бачылася найперш асэнсаванне творчай індывідуальнасці тых майстроў прыгожага пісьменства, хто сваімі творами, асаджанымі ў агульнаеўрапейскім літаратурным, культурным і філасофскім кантэксце, выразна выказвае сваё адметнае слова. Тых майстроў, чые творы не зліваюцца з прадукцыяй масавага ўжытку..." Дык хто ж, на думку Яна Чыквіна, выразна выказвае і выказаў і сказаў сваё адметнае слова ў беларускай літаратуры? Да такіх майстроў аўтар адносіць (і з ім можна пагадзіцца) далёкіх пісьменнікаў Масае Сяднёва, Наталлю Арсеневу, Янку Юхнаўца, Кастуся Акулу і блізкіх паэтаў і празаікаў Надзею Артымовіч, Сакрата Яновіча, Міхася Шаховіча, Уладзіміра Гайдуга, Яшу Бурша, Ларысу і Юрку Геніюшаў. Калі з творчасцю і дзейнасцю гэтых далёкіх і блізкіх пісьменнікаў многія нашы чытачы знаёмыя, то прозвішчы Яшы Бурша і Уладзіміра Гайдуга вядомыя толькі ў асяродку творчай інтэлігенцыі. А Яша Бурша, напрыклад, цудоўны паэт і арыгінальны мастак. Нарадзіўся ён у Баранавічах у 1929 годзе, а пасля вайны з бацькамі выехаў у Польшчу. Пасля заканчэння Варшаўскай акадэміі мастацтва працуе настаўнікам. У 1964 годзе ў Беластоку выйшаў з друку ягоны адзіны пакуль зборнік вершаў "Прамень думкі". Ян Чыквін захапляецца паэзіяй Яшы Бурша (сапраўднае прозвішча Анісравіч). У свой час Яша Бурша адышоў ад традыцыйнага, сілабатараннага вершаскладання. Гэта было, як піша Ян Чыквін, "абумоўлена найперш ягоным скразным, мастацка-жывапісным бачаннем свету, да таго ж падмацаваным некаторымі філасофскімі перадумовамі экзістэнцыялізму, якім зачыталіся ў Польшчы ў пачатку 60-х — шасцідзясятых гадах усе інтэлектуалы і творчыя людзі". Аднак ягоную паэзію многія не разумелі, бо творчая арыентацыя паэта тады зыходзіла, відаць, з поль-

скай літаратурнай традыцыі, з яе авангарда. І хоць Яша Бурша адышоў ад літаратуры, рэха яго свабодных вершаў аддаецца ў творчасці беларускіх паэтаў Польшчы Надзеі Артымовіч, таго ж Яна Чыквіна, Зосі Сачко, Міхася Шаховіча, Міры Лукшы, Віктара Стахвюка, Веранікі Леанюк, Валі Анішчук і іншых.

Што датычыць шчырага паэта і чалавека Уладзіміра Гайдуга, які жыве на хутары Тарнопаль ля Гайнаўкі, дык аўтар кнігі "Далёкія і блізкія" адзначае, што "ягоныя вершы, выданыя ў двух зборніках "Ракіта" (1971 г.) і "Блакітны вырай" (1990 г.), прасякнуты пачуццём смутку, журбы, ціхай радасці. Прычым творы паэта ніякім чынам не дэманстратыўныя, не дэкларатыўныя, не гамлетаўскія і не катастрофічныя".

Раздзелы пра Ларысу Геніюш і яе сына Юрку Геніюша надрукаваны ў кнізе адзін за адным. Раздзел пра паэтку аўтар кнігі назваў "Зэльвенская непааслушніца". У чым аўтар бачыць гэтую непааслушнасць? Найперш у яе любові да Беларусі. Вярнуўшыся са сталінскіх лагераў у Зэльву, Ларыса Геніюш не прыняла савецкага грамадзянства, а ўсё жыццё лічыла сябе грамадзянкай Беларускай Народнай Рэспублікі. Пачынаючы з 1956 года, яна і была зэльвенскай непааслушніцай.

Прачытаўшы кнігу Яна Чыквіна, я больш даведаўся пра Юрку Геніюша як асобу, як чалавека. Аўтар добра ведаў яго, падкрэсліваючы пры гэтым, што Юрка Геніюш быў "чалавекам надзвычай таварыскім, кантактным, энергічным, дасціпным, жыццярэдасным". Гэта так. Але Юрка Геніюш быў яшчэ і найперш таленавітым літаратарам. Яго пяром напісаліся творы, якія ўвайшлі ў кнігу "Зборнік сцэнічных твораў" (разам з С. Яновічам), "Напачатку было слова", "Да свету" (у кнізе "Маці і сын") і "З маёй званіцы". Творчасць Юркі Геніюша, на жаль, яшчэ мала ацэнена і ў Польшчы, і ў Беларусі.

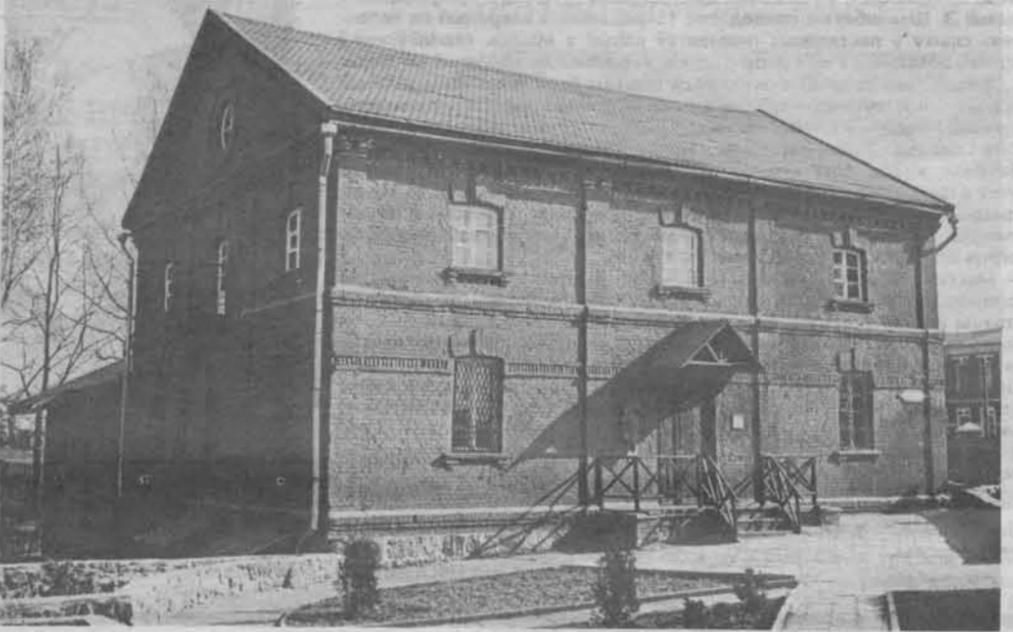
Шмат старонак у новай кнізе Яна Чыквіна адведзена штрыхам да творчай біяграфіі аднаго з найталенавіцейшых беларускіх творцаў у Польшчы Сакрата Яновіча. Даследчык разважае над аповесцю "Самасей", якая, на яго думку, канцэнтруе ў сабе найбольш вартасныя рысы прозы Сакрата Яновіча.

У кнігу "Далёкія і блізкія" Ян Чыквін уключыў і артыкул Уладзіміра Конана "Быццё і час у люстэрку паэзіі". Гэта нататкі пра творчасць Яна Чыквіна. Дарэчы, яны ўпершыню былі апублікаваны ў 1993 годзе ў газеце "Голас Радзімы".

Адзінаццаць артыкулаў пра далёкіх і блізкіх беларускіх пісьменнікаў плюс нататкі Уладзіміра Конана і склалі добрую кнігу Яна Чыквіна. Хочацца верыць, што гэта толькі пачатак такой задумы. Спадзяюся, што працяг будзе і напішца яшчэ і пра Віктара Шведы, Алеса Барскага, Міколу Гайдуга, Юрку Зубрыцкага, Міру Лукшу, Алега Латышонка, Яна Максімока, а таксама і пра тых, хто жыве яшчэ далей ад Беларусі і Беласточчыны.

Сяргей ЧЫГРЫН.

СПАДЧЫНА

СТАРЫ «МЛЫН»

Млынарства — адзін з самых старажытных заняткаў чалавека. Яшчэ Пліній пісаў, што размолу зерня людзей навучыла багіня земляробства Цэрэра. У славянскай міфалогіі млыны заўсёды лічыліся месцам, дзе жыве нячыстая сіла, а млынару надаваўся вобраз чараўніка.

На Беларусі млынарства было развіта шырока. Са старажытных часоў тут існавалі ўсе вядомыя тыпы млыноў: ветракі, вадзяныя, паравыя, якіх захавалася вельмі мала. Сярод нешматлікіх млыноў, будынкі якіх захаваліся да нашых дзён, ёсць і будынак былога гарадскога млына ў Оршы, які стаіць на штучна створаным канале, што злучае Аршыцу і Дняпр. Пра існаванне ў Оршы гарадскога млына на рацэ Аршыца побач з замкам вядома яшчэ з "Інвентара" 1660 года.

У 1902 годзе на тым жа месцы замест драўлянага быў пабудаваны новы гарадскі цагляны млын, будынак якога стаіць і сёння. Млын меў вадзяны рухавік у 50 конскіх сіл. Тут працавала 10 чалавек, і тады гэта быў адзін з самых буйных млыноў у Магілёўскай губерні.

У 1910 годзе гаспадаром аршанскага млына стаў памешчык Макражанскі, які паставіў там яшчэ і невялікі паравы рухавік. У 20-я гады замест паравога і вадзянога рухавікоў тут быў устаноўлены электрычны, але пасля будаўніцтва ў Оршы новага млынкамбінага ў 1960 годзе млын спыніў сваю работу.

Нягледзячы на тое, што будынку млына ў 1992 годзе споўнілася сто год, ён захаваўся ў даволі добрым стане. У 1991-м годзе будынак старога млына быў пера-

дадзены аддзелу культуры пад музей этнаграфіі. Пачалася рэстаўрацыя. Цяпер музей дапамагае захаванню і вывучэнню матэрыяльнай і духоўнай культуры Аршаншчыны канца XIX — пачатку XX стагоддзяў.

Да матэрыяльнай культуры належаць рэчы штодзённага побыту, традыцыйныя вырабы і прылады працы народных майстроў і рамеснікаў. Гэтыя прадметы ў наш час не маюць шырокага практычнага выкарыстання, таму хутка разбураюцца, знікаюць з ужытку.

Усе экспанаты музея — не муляжы, не спецыяльна вырабленыя для экскурсій рэчы, а сапраўдныя, аўтэнтычныя рэчы і прылады, якія вырабляліся сялянамі для штодзённага ўжытку і нашэння, сапраўднае народнае адзенне. Яго выраблялі нашы продкі (многіх з якіх ужо даўно няма ў жывых) паводле той традыцыі, калі яшчэ не ведалі фабрычнага, калі яшчэ апрачаліся гэтаксама, як і сто, і дзвесце гадоў таму, і гэтая традыцыя

перадавалася з пакалення ў пакаленне і жыла тысячагоддзямі. Цяпер гэтыя ўзоры беларускага народнага адзення Аршаншчыны можна пабачыць толькі ў этнаграфічных музеях. "Млын" — адзін з іх.

Экспазіцыя музея размяшчалася на двух паверхах вадзянога млына. Тут прадстаўлены асноўныя вырабы народных майстроў Аршаншчыны: прылады земляробства, прадметы побыту з дрэва, гліны, гліняныя цацкі, плеценыя рэчы, тканыя вырабы — ад найбольш простага льянога папатна да поціпак і ручнікоў з багатым і разнастайным аздабленнем.

Экспедыцыі па вёсках былога Аршанскага павета далі магчымасць знайсці шмат цікавых экспанатаў, якія і складаюць аснову экспазіцыі музея.

НА ЗДЫМКАХ: этнаграфічны музей "Млын" і яго экспанаты. Фота Віктара СТАВЕРА.

НАМ ПІШУЦЬ

IV «БРАСЛАЎСКІЯ ЧЫТАННІ»

У Браславе адбыліся IV «Браслаўскія чытанні», якія арганізавалі Браслаўскае музейнае аб'яднанне і Браслаўскае краязнаўчае таварыства.

На «Браслаўскія чытанні» прыехалі навукоўцы і краязнаўцы з Беларусі, Польшчы, Літвы, Латвіі, якія вывучаюць гістарычныя, культурныя і экалагічныя пытанні Браслаўшчыны. Многа было цікавых выступленняў навукоўцаў з Мінска: Міхаіл Спірыдонаў «Браслаўшчына: хроніка XVI ст.», Людміла Дучыц «Варагі на Браслаўшчыне», Валентын Рабцэвіч «Манетныя скарыцы Браслаўшчыны», Аляксандр Егарэйчанка «Гарадзішча і селішча Зазоны», Людміла Іванова «Рэфармацыйныя зборы на

Браслаўшчыне» (другая палова XVI — першая палова XVII стагоддзя), Наталля Юргенсон «Асаблівасці развіцця турысцка-рэкрэацыйнай дзейнасці на тэрыторыі Нацыянальнага парку «Браслаўскія азёры», Вольга Лабачэўская «Ручнік — элемент матэрыяльнай і сакральнай культуры старавераў Браслаўшчыны», Сяргей Кобляў «Падводныя даследаванні Іказненскага замка», Іна Алексніна «Стан тэатральнай культуры Браслаўшчыны ў 20—30-я гады» і іншыя.

З цікавасцю былі праслуханы выступленні навукоўцаў з іншых гарадоў Беларусі: Генадзь Семянчук (Гродна) «Раннефеадальны горад Дрысвяты», Ула-

дзімір Лобач (Полацк) «Браслаўская судовая справа 1615 года: да характарыстыкі чарадзейства ў сярэднявечнай Беларусі».

Назвам некаторыя выступленні гасцей з Польшчы: Івона Хадароўска (Варшава) «Пахавальная абраднасць насельніцтва Відзаў і наваколля», Дарота Гал (Варшава) «Рэлігійная культура ў Відзах» і іншыя.

Дырэктар Каўнаскага архіва Юозас Рымкус пазнаёміў з крыніцамі па гісторыі Браслава ў фондах Каўнаскага павятовага архіва Сяргей Харэўскі (Вільня) — «Нацыянал-романтызм у архітэктуры 10-х—20-х гадоў XX стагоддзя (паводле матэрыялаў Браслаўшчыны)». Гасць з Даўгапілса (Латвія) Мікалай

Паўловіч пазнаёміў з развіццём Беларускага адраджэнскага руху ў Латвіі.

Са змястоўнымі дакладамі выступілі таксама мясцовыя краязнаўцы: Кастусь Шыдлоўскі (Браслаў) «Інвентар Опсаўскага староства 1779 года як каштоўная крыніца гісторыі Браслаўшчыны», Леанід Дзікцяроў (Відзы) «Развіваючы і пазнавальныя задачы па гісторыі», Галіна Падальян (Браслаў) «Канцэпцыя развіцця Браслаўскага музейнага аб'яднання», Аляксандр Панцелька (Браслаў) «Першая спроба рэгуляцыі Браслаўскай азёрнай сістэмы», Іван Касьяненка (Браслаў) «Роля Нацыянальнага парку ў захаванні біялагічнай разнастайнасці прыроды Браслаўшчыны», Язэп Бунто (Глыбокае) «Да пытання аб пабудове чыгуначнага Варшапаева — Друя», Вітаўт Ермалёнак (Мёры) «Аўгуст Адлер з Друі і яго выданні», Іосіф Зямчонак (Варапаева) «Паставы эпохі Тысенгаўза», Ада Райчонак (Германавічы)

«Параўнальная характарыстыка творчасці Язэпа Драздоўска і Пётры Сергіевіча», Кліменцій Кожан (Германавічы) «Беларусы ў Латвіі». Усяго было прачытана больш за 40 дакладаў.

Удзельнікі «Браслаўскіх чытанняў» наведвалі гісторыка-краязнаўчы музей, пабывалі на экскурсіях па горадзе Браславе, на адкрыцці выстаў «Беларускі ручнік», наведвалі мястэчка Слабодка і яго маляўнічае наваколле.

У заключэнне на базе адпачынку адбылася сяброўская вечарына, на якой было выказана многа добрых слоў у адрас арганізатараў «Браслаўскіх чытанняў», гаварылася аб дружбе і супрацоўніцтве народаў Беларусі, Польшчы, Літвы, Латвіі.

Новая сустрэча навукоўцаў і краязнаўцаў у Браславе адбудзецца ў 2000 годзе.

Кліменцій КОЖАН.
Шаркоўшчынскі раён.

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.)

«ЛАЛІТА...» У ТРОХ ВЫМЯРЭННЯХ

Гэта справядліва не толькі для тых кніг, над аздабаю якіх дбайна — з душою! — папрацавалі і мастакі, і паліграфісты, але і для тых, на стварэнне якіх нахіла таленту (у адных — напісаць яе, у другіх — па-майстэрску яе аформіць): суднасныя формы і зместу ў кніжнай прадукцыі — класічны прыклад адпаведнасці аднаго другому.

Вось і гэту кнігу — калі прыгадаць нашы разважанні пра яе душу, — я трымаю ў руках не тое каб з насцярогай ці недаверам — мне вельмі хацелася і пагартыць яе, і пачытаць, — але разам з тым я чамусьці баюся безаглядна даверыцца ёй: штосьці прэзэнціраванае бачылася мне не толькі ў назве («Лаліта і кактус») — нарта ж дзіўным пачувалася ці то залішне смелае, ці то цалкам беспадстаўнае суседства (і нават злучэнне ў адно цэлае) усім вядомага і бясспрэчна ўстойлівага вобраза набокаўскай гераніі з не надта сімпатычнай (па нашых еўрапейскіх мерках) заморскай раслінай (дадамо: зусім нехарактэрнай для беларускай флоры), — а таксама ў тым, які шрыфт выбрала для назвы мастак Наталля Салаўёва. Усё на вокладцы добра: і малюнак, і прозвішча аўтара — Уладзімір Клімовіч, — а вось назва... Неяк не мог я згадзіцца з такім шрыфтам, трохі пукатым, з нейкім незразумелым нахілам асобных элементаў літар у неўласцівы для славянскіх шрыфтоў бук — вока не бегла злева направа, лёгка прачытаючы назву, а нібыта спатыкалася на кожнай літары, якая адліхвала вока назад, прымушаючы пераадольваць кожную з іх паасобку.

З аднаго боку, я разумею задуму мастака, якая такім чынам хацела спыніць нашу ўвагу менавіта на назве, але з другога, — гэта мяне не задавальняла: шрыфт павінен заахочваць да чытання, а тут ён, наадварот, адштурхваў.

І таму я пачаў чытаць кнігу не з першай старонкі, як гэта звычайна робіцца, а з сярэдзіны — якраз з таго апавядання, якое і дало назву кнізе, — з «Лаліты і кактуса». Чаму я так зрабіў? Апроч вышэйпамянёнай прычыны была яшчэ адна, напэўна, больш важная, чым усе астатнія: калі аўтар назваў кніжку так, як называецца адно з апавяданняў зборніка, то, верагодней за ўсё, ён хацеў гэтым нешта падкрэсліць — відаць, самае галоўнае з таго, што збіраўся сказаць. І чым хутчэй я разгадаю таямніцу кнігі, тым хутчэй пазбаўлюся адчування дыскамфорту, выкліканага яе незвычайным выглядом.

Лаліта і кактус... Банальная, як свет, гісторыя... пра Лаліту (што яна — тлумачыць не трэба, а гэта выдатна растлумачыў Набокаў)... І пра тое, чаго нельга пакратаць рукамі — не, не расліну, не кактус! — калючкі ўрэшце можна і абламаць, — а пра душу — той самай Лаліты — маленькай беларусачкі, якая нават не ўсведамляе сябе беларускай, бо яшчэ не дарасла да гэтага — дарасла толькі да мары пра Парыж, пра Францыю... гэткая сучасная маленькая беларусачка, якую і па паводзінах, ды мо і проста так завуць Лалітаю, бо яна нічога не ўмее апроч гэтага... пра яе душу, падобную да бутона, які не паспеў яшчэ парадаваць нас сваімі п'ялэткамі...

І разам з тым — не толькі пра яе душу. Разам з тым — пра душу аўтара, які прыкмеціў гэту Лаліту на нейкай вуліцы ў падземным пераходзе, — колькі іх, гэтых Лаліт, трапляе на наша вока, але не кожная з іх трапляе на старонкі кнігі, рожацца гераніяй твора. Такой гераніяй, якую мы ўжо ніколі не забудзем, бо аўтар дасягнуў амаль немагчымага — ажывіў

жывога чалавека, якому было ўсё роўна, жыць або не жыць...

Ды і расказаў нам не столькі пра яе, колькі пра сябе — пра сваю душу, — вуснамі ці ўчынкамі гераніі (хоць ён і абварае гэта ў прадмове да кнігі) сказаў тое, што не асмелваўся сказаць усплэх — пэўна, асцерагаўся, каб яго не палічылі «белай варонай» — за наіўнасць і чысціню, якія ён вымушаны хаваць ад усіх, бо гэта зараз «не модна» — пераацэнка каштоўнасцяў у сучасным грамадстве дзвалывіравала не толькі грошы, але і такую, здавалася б, непарушную каштоўнасць, як душа чалавека (і ў п'янінкі, як ніхто іншы, адчувае гэта вастрэй, да таго ж — на сваёй асабістай шкуру). Але з Клімовічам гэткае перамяненне не адбылося: ён застаўся і жадае застацца тым, кім і быў да гэтай спавутай (але бясспэўнай) дзвалывіраванай і чужым чалавекам, — бо без гэтага — чысціні і шчырасці — не пражыць! Не толькі яму — аўтару, але і нам — чытачам.

І калі я дачытаў апошнія радкі гэтага невялічкага апавядання (мінаваліся ці амаль прычыны), мая першапачатковая насьцярога імгненна знікла: перада мной быў не вораг, які награвачваннем неверагодных жахаў ці сатанінскіх фантазій хоча пазбавіць мяне волі, а сябра, да неверагоднасці наіўны і чысты. І я ад душы пазайздросціў ягонай наіўнасці і пашкадаваў, што сам, напэўна, ужо не здольны на гэткае: узрост не спрыяе паспяховай культывацыі гэтай якасці, вынішчаючы яе гарачым жалезам цярозага жыццёвага вопыту і аддалаючы нас тым самым на ўсё большую адлегласць ад крынічна-эталоннай чысціні, уласцівай, напэўна, толькі маладосці.

Бутон кнігі раскрыўся, таямніца знікла, але ж засталася цэлая кніга, цалкам яшчэ не прачытаная. І тады я вярнуўся да пачатку і пазнаёміўся яшчэ з адным Клімовічам — трохі эпікам, трохі бытапісальнікам, трохі этнографам. Ратавала п'янінкі толькі мова — дакладная і беззаганная — з пункту гледжання яе чысціні і беларускасці — дай Бог кожнаму, хто піша, такую зайздросліваю культуру мовы!

Апавяданні былі розныя і пра рознае: пра тое, як гуляюць вяселле на Беларусі, пра тое, якіх дзівакоў (ці мо няўдачнікаў) можна пабачыць у вёсцы ды і ў горадзе таксама, пра тое, як малады аўтар спрабуе злавіць няўлоўную нічку вобраза будучага героя будучага апавядання, — карацей, амаль стэрэатыпны набор сюжэтаў і тэм, характэрны для тых, хто толькі пачынае ўваходзіць або толькі ўвайшоў у літаратуру. Але за гэтай стэрэатыпнасцю стаяла і нешта іншае: жаданне сказаць сваё слова, і гэта абумовіла выбар герояў, які падпарадкоўваўся нязменнаму правілу: пісаць толькі пра тых, хто не быў падобны да астатніх, хто выдзяляўся сваім няпростым лёсам, карані якога хаваліся ці то ў фізічных, ці то ў псіхічных адхіленнях ад нормы, але гэта яшчэ не быў сацыяльны дыягназ цалкам хворага ці недасканалага грамадства, якое і нарадзіла такіх людзей, як, напрыклад, Валет, Гуліс, Паўлюк...

І вось пасля гэтай этнаграфічна-сацыяльнай запевкі мы наткаемся нечакана на «Лаліту і кактус», на «Муху», на «Дрэва, Душ і Пёрка», але... Але, нібыта забыўшыся на ўсё дасягнутае і нібыта не маючы клопату распрацоўваць далей ужо знойдзенае, Уладзімір Клімовіч, як у вір, кідаеца раптам у абдымкі фантазіі і фантастыкі («Сістэма Басні», «Па-за шклом скафандра» і інш.). Наколькі паспяхова —

асобнае пытанне. Асобнае таму, што фантастыка — кабета надта ж самалюбівая — не даруе здрады: або ты з ёю заўсёды — і тады яна адорыць цябе не толькі сапраўднымі знаходкамі, але і сапраўдным поспехам, — а лёгкі, хай і прыгожы сваёй лёгкасцю флірт не можа абяцаць аўтару таго ж самага.

Маючы на ўвазе гэту акалічнасць (ці мо гэткую асаблівасць фантастыкі), мы musim з большай увагай паставіцца да трагедыі-прыпавесці «Беркуты», з якой многія пазнаёміліся яшчэ ў далёкім ужо 1992 годзе — і яшчэ ў самым першым — танюцім! — «Першацеце». Ці пагадзіліся тады чытачы з філасофіяй, схаванай у прыпавесці, вызначыць, напэўна, немагчыма, але тое, што «Беркуты» былі значнай вяхой у творчасці п'янінкі, адмаўляць нельга.

І вось пасля таго, як мы пасябралі з Клімовічам, неабыхавым да кактусаў, з Клімовічам, які добра ведае вёску і яе жыхароў, з Клімовічам-фантастам, у самым канцы кніжкі мы бачым яшчэ аднаго Клімовіча — ані не падобнага на сябе, правільней, на таго, якога мы ўжо ведаем. «Цені мильных бурбалак» і «Блюз асенніх вятроў» — гэтыя два апавяданні вылучаюцца зусім іншым падыходам да таго, што мы прывычаліся называць апавяданнямі, і, з аднаго боку, гэта бясспрэчна радуе, бо адчуваецца, што аўтар хоча сказаць новае слова, а з другога — як ні прыкра гэта адзначаць, — трохі засмучае, бо — воленс-ноленс — узнікае адчуванне, што ты ўжо недзе чытаў гэткае (ці то ў Барыса Пятровіча, ці то яшчэ ў каго)... Магчыма, для некаторых чытачоў гэтыя апавяданні зробіцца сапраўдным адкрыццём (бо іх — менавіта гэтых — не надта ўжо шмат і напісана), але мне хацелася б падкрэсліць найперш тое, што іх прысутнасць у кнізе — сведчанне таго, што п'янінкі не стаіць на месцы — шукае свой шлях, сваю мову, сваю тэму. А паўтарыцца — адзін раз! — гэта яшчэ не грэх, бо ўсе мы паўтараем таго ці іншага п'янінкі, часам без адпаведнага ўсведамлення, што ў прычыне заканамерна і вытлумачальна: у кожнага, хто пачынае, павінен быць настаяў.

Я далёкі ад думкі, што Клімовіч свядома паўтарыў Барыса Пятровіча — тады можна было б зусім не гаварыць пра гэта: усё было б ясна, як белы дзень! Мне здаецца, што так магло атрымацца толькі з тае прычыны, што Клімовічу, напэўна, бліжэй творчача манера Барыса Пятровіча, чым якога іншага прэзіка. Але тое, што зрабіў Уладзімір Клімовіч — не копія, не чысты паўтор. У Клімовіча — усё сваё: і вобразы, і тэмы, і падыход. І калі мы зірнем уважлівей, то ўбачым нітакчу, якая цягнецца ад самых першых апавяданняў п'янінкі — да «Валетавых радасцяў» і «Гуліса» — да «Мухі», да «Дрэва, Душа і Пёркі» і далей — да «Ценяў...» і «Блюза...» — яна скразная, гэта нітакча... І таму будзе зразумела, што такая манера пісьма — не падробка, а распрацоўка сваіх, даўно адшуканых тэм, даўно ўбачаных і створаных вобразаў. І ўсё, сказанае намі вышэй, — не напрок У. Клімовічу, а неабходная ў даным выпадку канстатацыя факта.

Атрымалася так, што на пару дзён кніжку ўзяў пачытаць мой сябра, а калі вярнуў (трошкі болей, чым праз пару дзён), то адбылося нечаканае: я гартаў яе і — што мяне надта здзівіла — ніяк не мог успомніць, пра што гаворыцца ў тых апавяданнях, якія я, дальбог, чытаў, — мо які тыдзень назад, — але яны чамусьці не згадваліся... (Не згадваліся так, як згадваеш знаёму табе рэч па нейкай адной, нават выпадковай дэталі. Гэта тычылася апавяданняў, змешчаных у самым пачатку або ў самым

канцы кнігі. І толькі «Лаліта і кактус» — якраз пасярэдзіне іх! — ззяла тым самым незвычайным святлом, як і пры першым яе прачытанні, і з вуслямі намаганняў з майго боку нагадвала пра тое, што зусім нядаўна я дакрануўся да чагось светлага і непаўторнага.

Жадаючы разабрацца ў гэтым феномене, я перачытаў «Лаліту...» і са здзіўленнем убачыў, што ў ёй, як у кроплі вады, прысутнічаюць усе тры іпастасі, усе тры адметнасці Уладзіміра Клімовіча, пазначаныя раней: і эпічнасць — у колькасці, дастатковай для таго, каб чытач здолеў яе адчуць і наталіцца гэтай нібыта мізэрнай колькасцю, і фантастыка (або фантастычнасць) — хіба кактусы валодаюць мовай?! — і характэрны для Клімовіча выбар герояў, лёс якіх склаўся не зусім так, як яны самі гэтага хацелі б, — карацей, усё, што ўбачылася пры самым першым знаёмстве з кнігаю. І — разам з тым (у «Лаліце...») — гэта новы Клімовіч — шчыра, запамінальны... Дык ці не той гэта шлях, які імкнецца адшукаць аўтар?

Інтуітыўна, дзякуючы таленту, закладзенаму ў яго прыродай, Клімовіч бліскуча вырашыў усе праблемы, якія стаялі перад ім як перад п'янінкі, але — можа здарыцца і гэткае! — не здагадаўся яшчэ (або, лепш, не ўсведоміў пакуль што), якім багаццем выпадае, дзякуючы дарунку нябёсаў. Памажы яму Бог зірнуць на сябе не як на аднаго са шматлікіх літаратараў, якія навучыліся адно прыстаўляць літару да літары, — і на гэтым кропка! — а як на Творцу!

Кніжка сама сабой загарнулася, і я зноў убачыў вокладку. І зноў мяне насцярожылі вялікія, праведзеныя тонкім пяром літары назвы, праведзеныя не зусім так, як прывычаліся бачыць на вокладках: сам малюнак шрыфта нібыта зараней папярэдзжае нас: не шукай у кнізе асалоды — у сэнсе звычайных, прыдатных да зыхай літаратурных ласункаў — інтрыгі, захапляючага сюжэта, а з нядаўняга часу дык і сексу, — не шукай усяго гэтага, бо кніга — зусім пра іншае: пра тое, як захаваць у сабе чалавечнасць.

І я зноў падзівіўся таленавітасці Наталлі Салаўёвай, якая афармляла кнігу Уладзіміра Клімовіча, падзівіўся незвычайнай глыбіні пранікнення ў душу аўтара, душу твора, душу кнігі. Мастачка не дадае ад сябе нічога — ды гэта і непатрэбна: яна фантастычна дакладна і фантастычна тонка выяўляе тое, што хаваў аўтар за пацеркамі слоў — сваю бездапаможнасць або свой бясспрэчны талент, — і пераказвае нам гэта сваёй мовай — мовай ліній, мовай лёгкага дотыку пяра да шурпатай, як жыццё, паперы, мовай пачуцця. І — самае галоўнае! — раскрываючы нам душу кнігі (душу аўтара), застаецца сама сабой — мастачкай Наталля Салаўёвай.

Напэўна, толькі сіціпласці, цалкам зразумелая чытачу, не дазволіла Уладзіміру Клімовічу сказаць у прадмове да кнігі трохі больш цёплых слоў у адрас мастачкі, якая памагла нам лепей убачыць аўтара. Як чалавек старонні, а, значыцца, асоба незацікаўленая, я маю права, якое, спадзяюся, ніхто не будзе аспрэчваць, выказаць захапленне працаю Наталлі Салаўёвай не так стрымана і спадзяюся таксама, што аўтар «Лаліты і кактуса» безумоўна падтрымае мяне: яму сапраўды пашэнціла на мастака, а мастаку пашэнціла на кнігу. Будзем спадзявацца — не апошняю.

Анатоль КІРВЕЛЬ.

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

лавана пытаецца — у Айчыны, у жыцця, у долі, у дзяўчыны! — "Як зрабілася, што пакахаў цябе я. — Хіба знаю я! Ды і нашто мне значыць? — усё дабіваецца адказу ў прамінуласці і ў нас, ягоных наступнікаў: "Каму маліліся, чаго яны шукалі"... А горды Максім усё кліча: "Рушымся, брацця, хутэй", усё марыць "ткаць залатыя паясы", што спавілі б "Краю мой родны Як выкліты Богам", усё верыць, што "брызнуць іскры з халодных каменнаў".

"І ясны ён, як зорны сон", наш Багдановіч, — летуценны юнак, што здолеў наскрозь працяць цемрыва нябыту стромкай сцібленай радка, пяшчотнага і грознага, задумнага і памкнёнага, "дзе чутны разам стогні і смех", што святліста пераліцаеў мяжу ад жыцця да смерці над чужымі кіпарысамі, каб вярнуцца да бацькаўшчыны вечным. Каб лёгка ўвайсці ў нашу параненую сапраўднасць: "Здароў будзь, зямляча!" і прамовіць ратавальна: "Усё знікае, праходзіць, як дым, Светлы ж след будзе вечна жывым". Каб стаць поруч з намі над чарнобыльскай хіжай прорвай, пад балючы пыталнік тысячагоддзя: "Брацця! Ці зможам грамадскае гора! Брацця! Ці хваце нам сілы!" Каб "радзімаму краю служыць" і адчуць нязмоўклым у Сусвеце сэрцам "зварушаны нарэшце дух народны", які "бесплодна не засне. А ўперад рынецца... да "залацістага, яснага дня".

...Можна, і настаў ён ужо, залацісты, ясны дзень, у якім "Святыня лёгка ступою ў блакіце пракадае пучы", які "не разбіць, не спыніць, не стрымаць". А мы не адважваемся сказаць, як відучы Багдановіч: "Ды што мне цемь вечнай ночы. Калісь глядзеў на сонца я". А мы ніяк не насмеліся давесці ўсяму свету і засмучанаму Багдановічу, што "ад усіх цяпер патомкі ёсць", ёсць і Страцімавы, загадванья радзімай і пажагнаныя мудрым небам. Мы ўсё скрушна пагаджаем з Максімам: "...Дыняма адных — Страцімавых". Між тым, ні Купала, ні Багдановіч, ні Караткевіч ці Геніюш не шукалі і не чакалі ад нас, паслядоўнікаў, зміранасці альбо дагодлівасці, не хацелі збыцця сваіх прарочых горкіх думаў. Яны й цяпер, зтуль, з неуміручасці ўспухоўваюцца-ўзіраюцца: "Вы за кім у пагоно спяшыце? Дзе шляхі вады ідуць і куды?". Яны й цяпер выпраўляюць: "У бізмэрную даль вы ляціце, А за вамі, прад вамі — гады", змыкаючы ўсе эпохі і ўсе пакаленні ў бясконца-яснае, нагадваючы, варожачы, насылаючы: "Ты не згаснеш, ясная зараначка. Ты яшчэ асвеціш родны край".

"Але мы — не таго мы шукаем", не тых узвышаем, не тым давяраем лёсы, не да тых прыхінаем у маркоце, хто ўзраўдаў абярожна раскрыстаў над намі і рукі, і душы, і галасы. Мы сталі забывацца, што калісь глядзелі на сонца, а значыць мелі вышыню, за якое недазваляльна, недаравальна падаць. Мы налаўчыліся поўзаць навобмакці ў цемры, каб не спынуць ад сонца. Мы ніяк не дарасцем да мужнай адловедзі Багдановіча тым, хто з адзіночкі Страцімаў — волю Духу рагоца, — "Калісь глядзеў на сонца я". А Максім адкрыў закон — хараства і праўдзівасці: пакуль умееш бачыць сонца, — анікая драпежная цемрадзь цябе не адужае. Максім працерабіў вольную ўзлітнюю дарогу праз гушчары чалавечых звадаў і сваркаў, болю і распачы — да зораў. Да сонца, якое прымае праснёных, абуджаных, "каб развеваліся хмары змрочных дум".

"Грук хады адзінокай здалёку

чуваць" — гэта Максім ступае на брукаванку, што дзівам захавалася ў нашых мястэчках-гарадах кускамі жывой старасветчыны. "Успаміні, мае сэрца, даўнейшыя дні!" — гэта Максім бачыць "вочы змучаных твараў" на краўнінай зямлі і спрабуе раскінуць заслону часу, каб даць нам спадзеву, даць падмогу ў скрутным адчаі. Гэта Максім — хворы змучаны чалавек, які не забіў, не счарніў у сабе сонца, які "не самотны" паміраў удалечы ад Краіны, асыпае-ўквечвае схаладнелы дол прыгаршчамі праманей-ўваскрэшнікаў. Гэта Максім... Адзіночны шукальнік прабойнай красы, упарты дойдлівае несягнёнае дагэтуль дзяржаўнасці. Гэта Максім... — загадка Краю, што даў пазту першы ўскліп і бялючюю ростань, дзе было ў пазта ўзрушлівае

ваціцца, адольваючы ачышчэнне: "За волю, за праўду, за матчыну мову прабач нам, Максіме, прабач", "Максім, не вяртайся з далёкае Ялты — цябе не пазнае тутэйшы народ", "Мы ў долі ўласнай у прыгоме. І хоць сцягі мяняе час, усё жыццё то мы ў пагоні, то нехта даганяе нас". Нам ёсць аб кім прасветлена і ўдзячліва шкадаваць, чэрпаючы са "здзіўленага блакіту" жыватворнасці пазтавай веры і любові: "Са струнамі піры і струны душы парваліся", "Хараства больш не бачыць вочы", "Твае параненыя рукі пісалі боль маёй зямлі". Нам ёсць на каго азірнуцца і каго ўзнадзеена чакаць, бо "зліпіся з радзімым блакітам ягоных вачэй васількі"! "бачыцца святлістым раннем Максімаў цень, Максімаў цень", таму што "паэт — на пульсе

у свет вялікае патаемнае даброты — у свет жыцця. І ягоная паззія чараў і сноў, ажыўлена-ўваскрэшаная ім мінуласць, ягоная пакланенне пекнаце і нясцерпны боль грамадскага гора, ягоная ўзорыстае кавальства верша і ягоная абагаўленне жанчыны-Мадонны — жывы Дух сучаснасці, што "працінае небыццё", аднаючы ўсіх і ўсё ў глыбінным Космасе ў Вялікую Існасць Красы. Ягоны шлях — далучэнне да Вышыні, да Шчасця, якімі поўніцца ўсяленскае бязмежжа, якія струменяць да кожнае жывое душы. На дарозе Багдановіча лёгка, насалодна дыхаць, з гунту Багдановіча волна ўзрастаць да Максімавага неба, скуль "сіняй галоўкай ківае наш родны, забыты ў цяні васільк". Пад покрывам Багдановіча, празрыстым і тонкім, выпешча-

красу і не парушаць, а ўскрыльваць яе над сабою ў сабе, да нябесаў сваёй душы, да магнічных нябесаў зліцця-гармоніі ўсяго і ўсіх у жыцці на зямлі папярэднікаў. Бо толькі ж у гармоніі-падзе выквечвае-выяўляецца, запаўняючы любоўю свет, сапраўднасць, непадманнасць красы ратавальнай, красы ўваскрэшальнай...

З гэткае — ачышчальнае — красы і выткалася кніга "У бязмежную даль" — кніга пра Максіма Багдановіча, падрыхтаваная да 105-й гадавіны з дня нараджэння Максіма выдавецтвам "Асар", сабраная-выкладзеная, нібыта з каштоўных абярожных каменчыкаў, з прачуленых радкоў паззіі, мацаванай Духам Багдановіча, неўтаймоўным гадавальнікам красы Сяргеем Панізьнікам. Кніга, якой апынулася пад сілу з Максімавай сцярожай адзіноты выснаваць гістарычную лучнасць Творцаў — вандроўнікаў да трыдзевятага карапеўства зямное красы. Выплыў з пачатку стагоддзя і агарнуў нас усіх — былых і сённяшніх, забытых і невядома-заўтрашніх "Вянок" Максіма Багдановіча. А настрэчу яму, на шчасце лучанна нібыта ў Купале, памкнуўся ў часавых хвалях наш Вянок Пазту — звіты з прызнанняў у любові і разуменні Наталлі Арсенавай і Міколам Ароцкам, Міколам Аўрамчыкам і Алесем Бадаком, Рыгорам Барудуліным і Данутай Бічэль-Загнетавай, Змітраком Бядулем і Генадзем Бураўкіным, Васілём Віткам і Артурам Вольскім, Навуам Гальпярывічам і Міколам Гілевічам, Анатолем Грачанікавым і Генрыхам Далідовічам, Уладзімірам Дубоўкам і Леанідам Дранько-Майсюком, Уладзімірам Жылком і Сяргеем Законнікавым, Міколам Кавалеўскім і Міхасём Казаковым, Уладзімірам Караткевічам і Алесем Каско, Міхасём Курьпам і Алесем Барскім, Паўлам Марціновічам і Нінай Маціш, Людмілай Рублеўскай і Юрасём Свіркам, Янкам Сіпаковым і Міхасём Скоблам, Максімам Танкам і Сяргеем Сокалавым-Воюшам, Валянцінам Тарасам і Віктарам Шніпом, Яўгенія Янішчыц і беларуска-ўкраінскай пазткай Маяй Львовіч, Максімам Гарэцім і Антонам Луцкевічам, складальнікам выдання Вянок Сяргеем Панізьнікам і Міхасём Стральцовым, з якіх і спляла для Максіма свой сціплы вяночак-роздум, аздабляючы сваёй замілаванасцю Багдановічам ды ягонымі прыхільнікамі-чуйнікамі.

Але Брама ў свет Максіма Багдановіча, дзе гасцюе збуджаная золкам Беларусы, расчыніцца толькі тады, калі разгорне кожны сам кнігу, з якое гароць Максімавы папленнікі, не названыя мной, далучаныя да загадкі Максіма-кніжніка, спявадальнікі адзінае веры: "Дух пазта і прарока захавайце на Айчыне!" (Леанід Галубовіч). Паслухмяныя закону красы і святой запаведзі любові, выказанай да нашага Максіма, сагрэтага колісь у Прыволжы, расейскай пазткай Міленай Раждзественскай:

І святло над Нывой раз'ясняецца проста ў Сусвет! Хай пра тое раскажа Максім Багдановіч, мой далёкі пазт, З ласкі Божай вечны пазт.

...Хай раскажа здалёк нам пра нас наш няўмерны пазт... Мы цяпер навучаемся сэрцамі слухаць...

Антаніна ХАТЭНКА.

ГРУК ХАДЫ АДЗІНОКАЙ ЗДАЛЁКУ ЧУВАЦЬ

гасцяванне, ды не было гнязда, скуль прыплыла да яго, як містычны балады Дунай, рака непаўторнае мовы, скурчанай цяпер пад злосным ботам адрачэнства. Гэта Максім, які сваёй адарванасцю-адзінокасцю, які сваім жалем "у белым доме ля сіняй бухты" спляціў за нас наперад найстрашны грэх адчужэння — ад бацькаўшчыны і адно ад другога, ад пачаткаў і следоў. Потым, пасля Максіма, зліццё ў чужыне надломна Купала, зліцаецца над Краем папярэджаннем-перасцярогай ад адзіноці. Здалася б, усю гаркату чалавечай самотнасці і адзінокасці, чалавечай адчужнасці за лёс народа пазты нашы выпілі нагомам, дашчэнтку: навучалі нас аднасці, навучалі гармоніі. А мы ўсё разграбам разгублена сцівельны капці, каб вынайсці ніты роду.

Адтуль, з тонкага свету Яны і Максіма, з Космасу іхняй мужнай любові, што вынесла ўсе ростані пакуты, глыбее ў сэрцы нашыя туга — туга па нязнойдзеным ішчасці суполля, усенароднага, усюлодска-беларускага непарыўнага звязу — у гісторыі, у цяпершыне, у наступнасці. І з тае нязнойдзенай тугі прарастаюць крылы радзімай паззіі, што дорыць нам, занямоглым на ўродных палетках, узыходжанне да Страцім-лебедзяў, дакрананне да чыстае красы, вытканай з усмешкаў і слёзаў, са смугі і доваітнае беласці — з жыцця-багача. І адна толькі гэтая чыстая краса ратуе нас на Айчыне ад выгнання, згубы: "І няма ім каго тут пакінуць. Бо нікога на свеце не маюць. Усё ім роўна: ці жыць, ці загінуць".

Але нам ёсць каго тут пакінуць пасля сябе, бо заўжды паперадзе нас ёсць Багдановіч, ёсць Купала і будучы паперадзе наступнікаў. Бо нягасна-прыцягальна свеціць зорка, люляная ў прывідных снах летуценнага Максіма. Бо стаяць мужнаю вартаю на нашых раздарожжах "абеліскі зямнога прыгажосці" — нашыя думцы-пазты, сцярджаючы сваёй ахоўнаю моцай, што "мы ўсе — адна радзіна", што "як ёсць у народа такія — не загіне давеку народ". Нам ёсць каму шчыліва прызнацца: "Тым ішчаслівы, што свае дарогі я магу па зорках вызначыць". "Светла мне тут ад святла бяроз, радасна ад песень Багдановіча", "Столькі лета ў імені тваім". Нам ёсць перад кім укланяна віна-

вечнасці". Таму што мы — толькі працяг, мы — зорны прасцяг думаў і мараў Багдановіча, таму што ён "глядзіць у вочы... вачамі зоркі Венеры", глядзіць пранізліва нам у сэрцы, таму што "сум-туга Максіма Багдановіча Лесуну ў сырм бары перадаецца" і лёсу ягонага "вышчарбленае святло чало старонцы абвію вяночак пакуты". Таму што Багдановіч і цяпер "Беларусь адраджае сабой", дасялаючы нам шэпт малітоўны, забавенчы: "Я лячу ў Беларусь то світаннем, то ўдзень", нагадваючы "пабуджаным" — "Вясна ідзе, Пазт, паслухай — яе не сцішыць, не стрымаць". Таму што "паэт не патрабуе доўга жыць", таму што "ў Багдановіча ёсць зорка Венеры, а астатнія дасягалі нябесаў толькі ў сне", таму што "ён навучыў, здаецца, гаварыць па-беларуску нават кіпарысы". Таму што "смерці ў пазта няма — ёсць нараджэнне". І няхай "бліжэй за спіноў пагоня, ніжэй і ніжэй нада мною мячы", няхай "з душы праз горла кроў, з душы праз горла словы і ад жывых вачэй да зор спляхы святло" — "Старадаўняй Літоўскай Пагоні гул драгую і ратуе мяне". Няхай "калі паміраюць пазты, што пры жыцці не гнуцца, у чалавечтва прасветы на ўсе вякі застаюцца", няхай "паўглядзіліся здалёк і моўчкі разышліся жыццём... — а ўсё сінее васільк у спелым беларускім жыцці". А ўсё ж "свет, што пеніцца, пахне і звоніць", жывы, пакуль трыміццё ў прасторы і часе трапятка пазтава душа, пакуль ёсць да каго звярнуцца: "Чуеш ты, як звоніць сосны ціха, як, палі вітаючы свае, недзе ўнучка сплуквае ткачыкі пра вясну, ішчасліва, пая", пакуль ёсць каму даверыцца: "О, мова, я знайшоў цябе на Багдановічавай глебе". Пакуль ёсць каго прышэсна заклікаць: "Ты — усход! Яна твайго прыходу так даўно чакае, Беларусь".

...На ветаху веку свайго кароткага Багдановіч думаў пра Айчыну, якая выправіла яго ачунваць, а сама паволі спаўзала ў бездань варажнечы, у змрок бязлітасных падзелаў і пераследаў. Багдановіч прымаў смерць, пэўна, у прадчуванні несправядлівых мукаў. Ягоны сыход стаўся паратункам, бо ён застаўся з намі непакалечаным, бо ягоны покліч да Любові, Духу, Мыслі, Працы і Мастацтва вядзе нас і цяпер

юцца гэтыя тытаны-мысляры, як Уладзімір Караткевіч, і цёпла набрыняюць пупышкі новае нацыянальнае літаратуры. І нашыя прышэсці ў зачараваную Краіну мастацтва бяслаўлена, ачоленыя Багдановічам, які адравае нас правам горда вымавіць: "Іду я па тваіх слядах, вачмі тваімі гляджу на свет і бачу больш, чым у свеце ёсць. З вялікім плакаць лепш, чымсьці з малым смяцца". На жаль, "геніямі не бываюць жывыя людзі, геній — прызванне нябожчыка", і веліч Максіма-кніжніка, і неадменнасць ягонага жыццёвага выроку паўсталі перад намі ўжо не пры ім: "Ды тым цяжэй ў краі чужым заўжды счыняць павей і ведаць, што сюды не даяць Зязюлі голас летам і песня беларуска ў жніво, і прыгадаць не раз, што мо і ў гэтым трагічнае схавана хараство". Прысланемся мы цяпер да Багдановіча-магута, Багдановіча-волата, адчайна прасячы: "Багдановіч, ратуй, ад знікнення ратуй, ад німоты, Багдановіч, вартуй кожны крок наш і рух недарачны", здзіўлена заклінаючы: "Хай загадка тваа застанеца загадкаю вечнай", забыўшыся на тое, што быў Максім каюлым, чуллывым чалавекам зусім несталага веку, які спалохана бачыў у зняцку разбітым люстэрку напамін-праваў блізкай смерці. Прамінульы, як зіма застыглыя, 80 гадоў узвалі раманычана юнака на нябачны пастамент прарока і збаўцы, прад якім устрывожана-сурова мы прысаромліваем блудліўцаў: "Глядзі, беларус, каб не згінучу, глядзі ў строга чыстыя вочы Максіма".

І мы не згінучу ў беспрасвецці — над намі ж і перад намі строга чыстыя вочы Максіма, вакол нас даравальная і ўзвышальная, магучая энергія Максімавай любові і Максімава прыцягнення, якія ўсё ж паволі складаюць-лепяць з нас нацыю, грамаду, пайданую гонарам і славай гісторыі. А гісторыя, ведама, — не толькі мінуўшчына. Гісторыя — гэта і нашыя словы, нашыя пошукі, нашыя сны і ўзруты, і нашае адчуванне слядоў, адбітых на айчынным гасцінцы продкамі. Гісторыя — гэта найперш здатнасць нашага пацучу спрадаваць, з далёкіх абсягаў Сусвету Страцім-лебедзяў, што прыляталі нас узнесці да мудрае існасці Быцця. Гісторыя — нашае прабожае ўмельства бачыць

У СЯМ'І УСЕ — МАСТАКІ

Прыемнай нечаканасцю стала выстава сям'і Татарнікавых у цэнтральным мастацкім салоне Брэста. Справа ў тым, што гэта іх першая выстава ўвогуле, хаця старэйшыя Татарнікавы прысвяцілі любімай справе амаль трыццаць гадоў. Галава сям'і — выкладчык дзіцячай мастацкай школы Юлій Татарнікаў, нібы клапатлівы трэнер, адшуквае юныя дараванні і дапамагае ім развіваць свае здольнасці. Многія яго вучні ўжо сталі прафесійнымі мастакамі, як, уласна, і сам настаўнік, у якога няма ла цікавых работ, выкананых алеем. Жонка Юлія Іванавіча — Валянціна Аляксандраўна піша чудаўныя партрэты, займаецца манументальным жывапісам. Да нядаўняга часу на працягу чвэрці стагоддзя яна загадвала бюро прамысловай эстэтыкі электрамеханічнага канцэрна. Дзеці Татарнікавых Святлана і Павел пачалі

маляваць амаль з дзяцінства. Ім дазвалялася многае, чаму часам зайздросцілі суседскія дзеці: з усёй неўтаймаванай дзіцячай фантазіяй яны размалёўвалі, напрыклад, сцены кватэры. Абодва потым скончылі Беларускаю акадэмію мастацтваў, сталі прафесійнымі мастакамі. Павел захапляецца графікай. Яго работы прадстаўляліся на прэстыжных выставах у Японіі, Францыі, Іспаніі. Святлана — вялікі майстар камп'ютэрных графічных адлюстраванняў, якімі аформлены офісы многіх вядомых фірм. Выстава і складаецца з работ, выкананых у стылі, уласцівым кожнаму члену сям'і. А ўсяго іх тут каля ста. НА ЗДЫМКУ: сям'я ТАТАРНИКАВЫХ. Фота Рамана КАБЯКА.

ПРЫСУТНАСЦЬ У ЧАЛАВЕЧЫХ СЭРЦАХ

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.)

Над Беларуссю — срэбраны ветах,
І Беларусь мая — папараць-кветка.
Гэта сыны ёй
наканавалі,

тыя,
што маці сваю шанавалі.
Каб не згасала імя дарагое,
азёрнае,
баравое,
Каб з нашых песень
шэрыя гусі
неслі у вырай
граі Беларусі.

Прывязджаючы ў Мінск з Львова, дзе Сяргей Панізьнік вучыўся ў Вышэйшым ваенна-палітычным вучылішчы, абавязкова забягаў у «Голас Радзімы», прыносячы то верш, то карэспандэнцыю, то проста, каб падзяліцца навінамі.

А гартала я старонкі старых газет пасля творчага вечара старшыні рады таварыства «Беларусь — Латвія», намесніка старшыні рады сябрыні «Беларусь — Чэхія», паэта Сяргея Панізьніка, які адбыўся ў Беларускім таварыстве дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі.

У Сяргея Панізьніка шмат сяброў сярод грамадскіх дзеячаў і навукоўцаў, калегі-літменнікаў, журналістаў і кампазітараў, якія пішуць песні на яго вершы. Яму гаварылі шчырыя, прачулыя словы. З выступленняў розных людзей, з якімі жыццё зводзіла ў розны час, складалася біяграфія творцы, чалавека няўрымслівага, знаўцы многіх літаратур, адкрывальніка новых імёнаў, даследчыка малавядомых старонак беларускай гісторыі і літаратуры. «Ён не ўмеў ашчаджаць сябе, — сказаў пра Сяргея Панізьніка Часовы павераны ў справах Чэхіі ў Рэспубліцы Беларусь Душан Даскочыл. — Ён любіць людзей і раздае сябе».

Даследчык літаратуры прафесар Вячаслаў Рагойша напісаў сваю першую рэцэнзію на першую кніжку С. Панізьніка «Кастры Купалля». Было гэта ў 60-я гады, і для таго часу само паняцце Купалля і тым больш гэта слова ў назве кнігі было ўжо смеласцю. Як смеласцю было і тое, што вайсковы чалавек, лейтэнант Савецкай Арміі гаварыў на беларускай мове.

Адзін з патрыярхаў беларускай літаратуры Сяргей Грахоўскі, вішучы малодшага калегу, згадаў, што быў адным з тых, хто блаславіў на творчасць пачынаючага паэта Сяргея Панізьніка. Першая сустрэча была завочнай, калі Сяргею Іванавічу ў Міёрах у раённай газеце паказалі вершы маладых паэтаў, і ён зацікавіўся Панізьнікам і даў у друку падборку яго вершаў са сваёй прадмовай. Другі раз у Празе, у пакоі спевака Міхася Забэйды-Суміцкага, на раялі ўбачыў фатаграфію прыгожага юнака ў вышыўанай кашулі. «Цудоўны хлопец і добры паэт», — сказаў пра Панізьніка Забэйда-Суміцкі. Яны сябравалі, і Сяргей Панізьнік удзячны лёсу за гэту сустрэчу.

Фота Віктара СТАВЕРА.

Лідзія Савік адзначыла, што вяртанне чытачам выдатнага рамана Віктара Вальтара «Роджаны пад Сатурнам» — вялікая карпатлівая работа Сяргея Панізьніка. Раман быў упершыню надрукаваны ў «Голасе Радзімы», а потым з прадмовай Лідзіі Савік падрыхтаваны да выдання ў выдавецтве, але пакуль што так і не пабачыў свет.

Праз усё жыццё С. Панізьніка, пачынаючы з яго першага зборніка, прайшоў Янка Купала. Цяпер яны падняны найбольш цесна. Ужо год паэт працуе ў Літаратурным музеі Янкі Купалы. Вітаць яго прыйшлі амаль усе супрацоўнікі, а Ядвіга Раманоўская ўзнагародзіла С. Панізьніка памятным медалём Янкі Купалы.

Па аб'ёму зробленай працы Сяргей Панізьнік даўно мог бы быць прафесарам, абараніць не адну дысертацыю. Але яму не было часу пісаць іх. Ён абраў шлях, ідучы па якім, імкнецца зрабіць як мага больш не для сябе, а для літаратуры — беларускай, латышскай, чэшскай. «Таму і не мае ні дысертацыі, ні званняў», — сказаў пра калегу У. Скарынін.

На вечары было многа музыкі, беларускай, латышскай, чэшскай. Гучалі песні на вершы паэта, было шмат кветак, шчырых усмешак і пажаданняў.

Дзіяна ЧАРКАСАВА.

НА ЗДЫМКАХ: юбіляра вітаюць супрацоўніцы Літаратурнага музея Янкі Купалы; Сяргей ПАНІЗЬНІК; ён жа — з Сяргеем ГРАХОЎСКИМ.

ПОПЕЛ ВЕЗУВІЯ

Для радасці жыцця, а не для злобы.
Не спынім дзеля вольнасці даубой:
па сёння нада мною і табой
нясцішаным Везувіем — Чарнобыль.

Абараніць сваіх дзяцей паспелі!
Дваццаты век, паўсюль твае Пампеі.
Дваццаты век з пажарышчаў,
ільдзін...
і нават Бог для ўсіх нас не адзін.

Абуджаным Везувіем — Чарнобыль.
На Страшны Суд пагнала нас бяда.
Над галавой звісае свалата
ранетам з радыеактыўнай пробай.

Яго ніколі я не праглыну.
Хоць і змушае злыдзень тупалобы, —
не аддамо свой лёс мы Пальну,
не аддамо сябе мы пад Чарнобыль!

НА ПРАЖСКИМ ХОДНІКУ

Купала ветла-далікатна
Ларысу Геніюш вядзе.
Ні інквізітара, ні ката
няма нідзе ў грамадзе.

І Прага паглынае крокі,
іх атуляе галасы.
Няма цанаўскай памарокі,
панамарэнкаўскай лазы.

Не зацінаюць горла спазмы,
не малакроўіцца спадзеў...
У Вінаградах з высты-пасмы
на іх з Забэйдам я глядзеў.

Разводдзя падсыхала брага.
Скарыны рэха — між муроў...
Нагадавала Злата Прага
будзіцеляў-валадароў.

Ляўкамі ці Інтой карацца
паэты будучы. Іх папас —
ГУЛАГаўская эміграцыя...
Купала, Геніюш — між нас!

Наш весні Час, не будзь накатны!
Згадай у мутнай злыбядзе:
праз Прагу ветла-далікатна
Ларыса Яначку вядзе.

ПРАВODЦА

Міколу ЕРМАЛОВІЧУ

Быў час, які дажджамі цёткаў.
Ад маладзечанскіх алей
мы з Вамі ехалі да Цёткі
на стогадовы юбілей:

У мячэці рэбры галасілі, —
студзіў Гальшанаў сорам-хлам...
Глядзелі вочы Ефрасіні
з царкоўнай нішы ў вочы нам.

Накручвалі на аўтаколы
вякоў злінялы зрэбны час...
...Заціраваў спадар Мікола
не хатулёк, ачыны пас,

якім, калі падперазацца
і дбайна выправіцца ў шлях, —
якраз паспеем аказацца
там, дзе Радзіма, дзе ў палях
надзеі руць, свабоды бом,
дзе наш, спадар Мікола, Дом.

30 красавіка 1996 г.

НА КРЫЛАХ ВЫРАЯЎ

Сяргею Іванавічу ГРАХОЎСКАМУ

Адзіны грэх Грахоўскі меў:
небеларусам быць не ўмеў.
І не разбілі, як арэх,
Грахоўскага пакутны грэх.
А меў жыццё, ў якое гром
біў перунамі... А паром
пад маланёю над чалом
на быстраку ракі нямеў.

Грахоўскі меў адзіны шлях,
дзе праз ГУЛАГ ачыны дах
не быў відзён. Ламаўся крок...
Але яснаў у вязня зрок!

Сяргей ПАНІЗЬНІК

Арэх і грэх, паром і гром —
усё ў радках. А лёс-разлом
запрасаваў у ініжы том.
І сам — шпаком — там, у палях,
дзе в о л ю вырайм займеў.

АПРАЎДАННЕ ПЕРАД ФРАНЦУЗАМ

Ларан Груэль, паэт з Парыжа,
сказаў, прабегшы мой радок:
«Нудота!» Так, монс'е-браток:
Я ж не пішу — лажуся крыжам...
А да любоўнага узвышша
патрэбен борздзенькі хадок.
Ідзю валаку за грыву,
за хвост цягну таго каня,
які — гербоўным — не радзя.
Патрыятычнаму парыву
я ахвярую жарсць надрыву...
Нуда — адвеку. Боль — штодня.
Ларан Груэль! Табе — усмешкай
Парыж, Бастылія, Версаль...
А мне Вандэя — жах і жаль.
А я іду самотнай сцежкай.
Мой — з-пад ашмоцця сцяга —
вершык

так распачна глядзіць удаль.
Край гарызонта — гільяцінай
завіс над спуджанай зарой...
...А недзе золкавай парой
мужчына цешыцца з жанчынай, —
і над катэджавай хацінай
вісіць вясельных думак рой.

Так, я — дзівак, Ларан Груэль:
ваду нудотную дуэль.

ВЫРАШЭННЕ СПРЭЧКІ ГАРАДОЎ І НАРОДАЎ

Старшыні рады таварыства
«Беларусь—Кітай»
Анатолю ВЯРЦІНСКАМУ

Любіў прывабна і ў зіму
ён з Юрмалай вітацца...
Латыш — Вярцінскі. І таму
не аддамо кітайцам.

На чарнаморскую карму
ўзбіраўся за загарам...
Вярцінскі — братушка. Таму
не аддамо баўгарам.
Збіраў інжыр. Хваліў хурму,
пад паранджою танцы,
юр персіянікі... І таму
не аддамо іранцам.
Амерыканскую гурму
глушыў сірэннай творца...
Крывіч — Вярцінскі. І таму
не аддамо нью-ёркцам.
І осэлздэц, і чалму
спавіў радком каляням.
Сож і Дняпро прудзіў... Таму
не аддамо кыянам.
Ён ваяўнічую сурму
ўздымае там, дзе звяга...
Бвец — Вярцінскі. І таму
не аддамо яўзягам.
З Парыжа ў Рым, на Калыму
лятае, як цунамі...
Паэт — Вярцінскі
Быць яму
заўжды з у с і м і нам!

Для травастою, для відзежы
няма граніцы. Ёсць сумежака.
Пльнь Часу нельга раздзяліць.
І стынь — без граняў — ўся баліць.

Чакае дабудовы вежа,
калі каменьчык агаліць.
Праз нас
вякоў напята ніць.
І — непарушная — звінць
жыцця суцэльная відзежа.

Прыгарнула, прытуліла, —
і не збочыцца.
Шэры попел накаліла.
Ласкі хочацца...
Вырываецца з цянітаў
абамлелых летаў-годаў
воля-лётчыца.

З утраплення узгаду
проміні просіні.
Пад падумку маладоў
атулілі высь крутую
крылы восені.

ВЫСТАВЫ

Больш за сто работ прадставілі на выставе, якая адкрылася ў Артцэнтры Марка Шагала, выхаванцы 14 дзіцячых мастацкіх школ Віцебшчыны.

НА ЗДЫМКАХ: знаёмства з экспазіцыяй; «Купальская ноч» — работа Надзі СЦЯПАНАВАЙ з Лепеля.

Фота Аляксандра ХІТРОВА.

НАВІНЫ ФІЛАТЭЛІ

ПРЫСВЕЧАНА ПРЫРОДЗЕ

Упершыню ў рэспубліцы выдадзена серыя марак, прысвечаная рыбам — насельнікам беларускіх рэк. У серыі чатыры маркі і відатна аформлены паштовы блок, на якіх паказаны — фарэль ручаёвая, усач, рыбец, сцерлядзь і харыус звычайны. На марках адлюстравана толькі малая частка рыбага багацця рэспублікі. А ўсяго ў іхтыяфауне Беларусі прадстаўлена 16 сямействаў, 45 родаў і 54 віды рыб. З іх 18 відаў жывуць толькі ў рэках, 6 — у азёрах. Першыя апісанні іхтыяфауны Беларусі — так званыя інвентарызаваныя спісы рыб — былі ажыццёўлены ў другой палове XIX стагоддзя. У 1904 годзе была апісана іхтыяфауна нарачанскіх і brasлаўскіх азёр, рэк Нёмана, Шчыры, Буга і іншых. Да пачатку XX стагоддзя з іхтыяфауны нашага краю зніклі многія віды рыб — бялуга, асетр, сазан і іншыя каштоўныя пароды.

Новая серыя марак, выкананая мастаком А. Федзіным, прыгожая і арыгінальная. Яшчэ да іх выпуску ў паштовае абарачэнне быў выдадзены спецыяльны канверт «Першага дня», на малюнку якога паказаны насельнікі падводнага царства. 10 красавіка на Мінскім паштамце было ажыццёўлена гашэнне карэспандэнцыі арыгінальным штэмпелем з адлюстраваннем рыбы. Упершыню ў практыцы беларускай пошты да выпуску серыі былі выдадзены спецыяльныя мастацкія паштоўкі з адлюстраваннем тых жа

рыб, што і на марках. Выпуск паштовак быў ажыццёўлены спецыяльна для так званых карт-максімумаў. Сярод філатэлістаў і за мяжой, і ў нашай рэспубліцы вельмі распаўсюджана калекцыяніраванне карт-максімумаў. Існуе нават раздзел філатэліі — максімафілія. Мастацкая паштоўка, на правым баку якой наклеіваецца паштовая марка з малюнкам, што дакладна паўтарае адлюстраванне на паштоўцы, і з'яўляецца карт-максімумам. Філатэлістычную каштоўнасць карт-максімуму набывае толькі тады, калі паштовая марка пагашана спецыяльным штэмпелем, непасрэдна звязаным тэматычна з малюнкам. Што і было зроблена з новым выпускам серыі, прысвечанай рыбам. Філатэлісты рэспублікі і іх замежныя калегі папоўнілі свае калекцыі першым наборам беларускіх карт-максімумаў. Відаць, некалькі слоў варта сказаць і пра рыб, паказаных на марках новай серыі. Усе яны не з'яўляюцца прамысловымі рыбамі, таму што ў рэках рэспублікі сустракаюцца рэдка.

Нібы працягам серыі марак аб роднай прыродзе стала яшчэ адна серыя мініячур, якая мае заглавак — «Ахова навакольнага асяроддзя». Серыя арыгінальная па задуме і выкананню: дзве маркі і купон між імі ў гарызантальнай сцэпцы. Маркі выдадзены да прайшоўшай у Мінску 16—18 красавіка гэтага года Міжнароднай канферэнцыі па ўстойліваму развіццю краін з пераходнай эканомікай. Ініцыятарам правядзення гэтай канферэнцыі выступіў урад Беларусі пры садзейнічанні ААН. Таму на марках прысутнічае эмблема ААН, а на купоне выпуску — эмблема канферэнцыі: блакітны зямны шар, апяразаны зялёнай стужкай. Злева ад купона на марцы від планеты. Зямля з космаса. На яе паверхні з белых аблокаў саткана слова «SOS» — планета дадзена адлюстраванне рукі чалавека, што абараняе ад бяды прыроду планеты: птушак, кветкі, рыб, гародніну, насякомых. Экалагічная сітуацыя ў свеце іхліва пагаршаецца: большая частка рэсурсаў планеты вычарпана, а гэта пагражае катастрофай сусветнага маштабу. І перш за ўсё пацярпець эканоміка малых краін.

У дні працы канферэнцыі на паштамце сталіцы было праведзена гашэнне карэспандэнцыі спецыяльным штэмпелем «Белпошты» з эмблемай форуму. Гэтая ж эмблема была змешчана на канверце «Першага дня».

Леў КОЛАСАЎ.

Шэраг нацыянальных трагедый, што выпалі на долю беларускага народа, паставілі на мяжу яго духоўныя і фізічныя сілы. Менавіта вера ў Бога дапаможа вярнуць беларусам маральныя цноты, думку, слова, індывідуальнасць, выратаваць люд беларускі з абцугоў самазнявагі, знішчэння лепшых рысаў асобы. Роля чалавека багатага духоўнага свету сёння надзвычай важная, калі так неабходна падтрымаць у нашым народзе веру ў свае сілы, самапашану, трапяткое стаўленне да Бога.

З мэтай адраджэння нацыянальных духоўных, культурных, гістарычных хрысціянскіх каштоўнасцяў на Беларусі, данясення Богага слова да сэрцаў людскіх, выхавання рэлігійнай талерантнасці і рэалізацыі ідэй полікультурнай і элітарнай адукацыі ініцыятыўная група з ліку прадстаўнікоў навуковай і творчай інтэлігенцыі Беларусі лічыць неабходным

СТВАРЭННЕ КАТАЛІЦКАЙ СІСТЭМЫ СКРАЗНОЙ (НЕПАРЫЎНАЙ) НЕДЗЯРЖАЎНАЙ АДУКАЦЫІ (ДЗІЦЯЧЫ САД - ГІМНАЗІЯ, ЛІЦЭЙ - ВНУ).

Першы крок у згаданым кірунку — стварэнне БЕЛАРУСКАГА КАТАЛІЦКАГА УНІВЕРСІТЭТА,

які дасць мажлівасць атрымання сучаснай еўрапейскай вышэйшай адукацыі (спецыяльнасці — «тэалогія», «катэхізацыя», «філасофія», «філалогія»).

Высокая якасць падрыхтоўкі спецыялістаў будзе забяспечвацца выкладчыцкай працай вядомых вучоных краін Еўропы, Беларусі.

Выкарыстанне заходніх мадэляў адукацыі і вывучэнне замежных моў, супрацоўніцтва з аналагічнымі вучэльнымі ўстановамі Заходняй Еўропы паслужаць гарантыяй працаўладкавання як на Беларусі, так і за мяжой.

Сфера дзейнасці выпускнікоў — у касцельных структурах, у рэдакцыях, выдавецтвах, у дзяржаўных арганізацыях у якасці рэфэрэнтаў, спецыялістаў па справах рэлігій, у сістэме адукацыі і навукі і г. д.

Маючы Блаславенне і падтрымку Яго Эмінэнцыі шанаванага Ксяндза Кардынала Казіміра Свентэка і каталіцкага касцёла на Беларусі ў цэлым, чакаем ад усіх зацікаўленых гэтым праектам канструктыўных прапаноў, канкрэтных ідэй (у частцы фінансавання, структуры, арганізацыі такой навучальнай установы і інш.)

на адрас: 220050, г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 15, Інстытут Цэнтральнай і Усходняй Еўропы, сектар філалогіі, Любоў КАНАПЛЯНІК, тэл. 222-60-59).

МОДА-97

Калекцыя летняга адзення «Вытокі», у якой спалучаюцца асаблівасці славянскіх культур і выкарыстаны элементы вышэйшай, ткацтва, мярэжкі і пляцення, заняла прызавое месца на апошняй выставе «Мадэль года» ў Бабруйску. А прадставіў яе Тэатр моды, які існуе ўжо некалькі гадоў пры вышэйшым прафесійным вучылішчы бытавога абслугоўвання насельніцтва.

Усе ўзоры адзення выраблены навучэнцамі гэтага вучылішча, дэманстравалі мадэлі таксама навучэнцы — манекеншчыцы Тэатра моды.

НА ЗДЫМКУ: манекеншчыцы Тэатра моды — навучэнцы вучылішча.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА.

Рэдактар
Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:
Беларускае таварыства па сувязях
з суайчыннікамі за рубяжом
(таварыства «Радзіма»).

НАШ АДРАС:
220005, Мінск, праспект
Ф. Скарыны, 44.

Тэлефоны: 213-31-97,
213-32-80, 213-30-15, 33-16-56,
33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў,
матэрыялы якіх друкуюцца на старонках
«Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Газета набрана, зварстана і
аддрукавана ў друкарні
«Беларускі Дом друку»
(220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).
Тыраж 3 000 экз. Індэкс 63854. Зак. 745.
Падпісана да друку 26.5.1997 г. у 12.00.
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81.